

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Toimeentulotuki osana elämää

Lapsiperheiden kokemuksia ja sosiaalitoimen työntekijöiden käsityksiä
toimeentulotuesta

Päivi Räinen & Niina Väyrynen

Sosiaalialan opinnäytetyö

Yhteisö- ja perusturvatyö

Sosionomi

KEMI 2009

Tekijä(t):	Päivi Ränä & Niina Väyrynen
Opinnäytetyön nimi:	Toimeentulotuki osana elämää – Lapsiperheiden kokemuksia ja sosiaalitoimen työntekijöiden käsityksiä toimeentulotuesta
Sivuja (+liitteitä):	55 (+ 8)
Opinnäytetyön kuvaus: <p>Opinnäytetyössä selvitetään toimeentulotuen riittävyyttä, vaikutusta hyvinvointiin sekä sitä, kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää tutkimusjoukon mielestä. Tutkimusjoukkona toimi viisi Kemin sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävää työntekijää ja kaksi toimeentulotukiasiakkuudessa olevaa lapsiperhettä.</p>	
Teoreettinen ja käsitteellinen esittely: <p>Opinnäytetyön pääteemoja ovat toimeentulotuen riittävyys, sen vaikutus hyvinvointiin ja kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää. Käsitteellisessä osuudessa käydään läpi toimeentulotuki, lapsiperheiden tulokehitys, köyhyys ja lapsilisät. Teoreettisena viitekehystenä työssä on toimeentulotuen riittävyys ja hyvinvointi.</p>	
Metodologinen esittely: <p>Opinnäytetyössä on käytetty tutkimusmenetelmänä aineistotriangulaatiota. Työssä se jakaantuu tilastotietoihin, aiheesta aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin ja tutkimushaastatteluihin. Tilastoissa on käytetty kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää on käytetty tutkimushaastattelussa. Tutkimushaastattelut on tehty perheiden osalta puolistrukturoituna haastatteluna ja sosiaalitoimen työntekijöiden osalta lomakehaastatteluna. Työ on analysoitu pääteemoittain.</p>	
Keskeiset tutkimustulokset: <p>Tutkimustuloksista tuli ilmi, että yleisesti toimeentulotukea ei koeta riittäväksi lapsiperheiden osalta. Toimeentulotuen riittävyyteen lapsiperheissä vaikuttavat erityisesti lasten vapaa-aika- ja vaatemotot. Toimeentulotukea ei nähty hyvinvoinnin lisääjänä vaan ainoastaan taloudellisena hyötynä, mutta sen poistaminen vaikuttaisi perheiden talouteen ja erityisesti hyvinvointiin tuhoisasti. Ensijaisten etuuksien kehittäminen koettiin tärkeämmäksi kuin toimeentulotuen. Varsinkin lapsilisän huomioon ottaminen toimeentulotuessa koettiin kehitettäväksi asiaksi.</p>	
Johtopäätökset: <p>Opinnäytetyön tulosten perusteella toimeentulotuki on riittämätön nykyaikaiseen elintasoon. Toimeentulotuki nähdään ainoastaan taloudellisena hyötynä, eikä sen koeta tuovan mukanaan mitään muuta hyvinvointia kuin taloudellista. Tärkeimpänä kehittämisen alueena nousi esiin toimeentulotuen perusosan korottaminen.</p>	
Asiasanat: Toimeentulotuki, lapsiperheet, riittävyys, hyvinvointi, kehittäminen, lapsilisät	

Author(s):	Päivi Räinen & Niina Väyrynen
Title:	Income support as part of life – Experiences of families with children and conceptions of social workers about income support..
Pages (+appendixes):	55 (+ 8)
Thesis description:	<p>This Bachelor's thesis researches sufficiency of income support, its influence on welfare and how the examined group thought it should be developed in the future. The subject group consisted of five social office workers in Kemi municipality, who are responsible of allocating income support and of two income support client families.</p>
Theoretical summary:	<p>The main themes of this thesis are the sufficiency of income support, its influence on welfare and how it should be developed. The theoretical part consists of the following topics: income support, income development of families with children, poverty and family allowance. The theoretical contexts of this study are sufficiency of the income support and welfare.</p>
Methodological summary:	<p>The research method used is triangulation of research material. The material consists of statistics, previous research and the research interviews. In statistics the research method was quantitative and in the interviews a qualitative method was used. The interviews of the families were made as a half structured interviews, and the social office employees were interviewed by means of a form. The material is analysed by its principal themes.</p>
Main results:	<p>The results pointed out that especially for the families with children, the income support is usually not adequate. The sufficiency of the income support were mainly affected by the costs of children's free time and clothing. Income support was not seen as an improving factor for welfare, only as a financial benefit, but removing it would have a devastation effect on to the families' economy and welfare. Development of the primary benefits was were considered to be more important than developing the income support. Especially taking the child allowance in account in the income support was considered to be an important matter to develop.</p>
Conclusions:	<p>Based on the results of this Bachelor's thesis the income support is insufficient for the modern standards of living. Income support is only seen as a financial benefit and it is only felt to give financial welfare, nothing else. Increasing of the amount of the basic income support was pointed out to be the most important way to develop it.</p>
Key words:	Income support, families with children, sufficiency, welfare, evolving, child allowances

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä

Abstract

1. JOHDANTO	5
2. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	7
2.1. Tutkimuskohde ja tutkimuskysymykset.....	7
2.2. Teoreettis-metodologiset valinnat.....	9
2.3. Aineiston hankinta ja analyysi	12
3. LAPSIPERHEET SOSIAALISEN TOIMEENTULON KURIMUKSESSA.....	16
3.1. Toimeentulotuen määritelmä	16
3.2. Toimeentulotuen saajat Suomessa ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella ..	19
3.3. Lapsiperheiden tulokehitys	23
3.4. Köyhyys lapsiperheissä.....	26
3.5. Lapsilisä ja sen merkitys toimeentulotukea saavissa perheissä	30
4. TOIMEENTULOTUKI - ELÄMÄN TURVA?.....	33
4.1. Toimeentulotuen riittävyys	33
4.2. Toimeentulotuen vaikutus hyvinvointiin	36
4.3. Toimeentulotuen kehittäminen.....	41
5. POHDINTA	46
LÄHTEET	50
Liite 1. Kirje Meri-Lapin sosiaalitoimien johtaville sosiaalityöntekijöille 4.10.2008....	56
Liite 2. Tutkimuslupahakemus 20.2.2009.....	57
Liite 3. Tutkimuslupa 23.2.2009.	58
Liite 4. Kyselylomake Kemin sosiaalitoimen	
toimeentulotukea myöntäville työntekijöille 20.2.2009.	60
Liite 5. Lehtiartikkeli 26.2.2009. Lounais-Lappiin: Onko toimeentulotuki riittävä?	62
Liite 6. Haastattelukysymykset perheelle	63

1. JOHDANTO

Ajatus opinnäytetyöhön lähti yhteisestä mielenkiinnosta aikuissosiaalityöhön. Sosiaalipolitiikan alueelta erityisesti lapsiperheiden köyhyysproblematiikka kiinnosti ja sitä kautta lapsiperheiden hyvinvointi. Tulevina sosionomeina halusimme tutkia toimeentulotuen varassa elävien lapsiperheiden hyvinvointia sekä toimeentulotuen riittävyttä ja kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää.

Opinnäytetyössä tutkitaan lapsiperheiden kokemuksia ja sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävien työntekijöiden käsityksiä toimeentulotuesta. Työssä halutaan tuoda julki asiakkaiden kokemuksia toimeentulotuen varassa elämisestä; sen vaikutusta hyvinvointiin, kokemuksia toimeentulotuen riittävydestä sekä kuinka toimeentulotukea tulisi heidän mielestään kehittää. Opinnäytetyössä tarkastellaan samoja asioita myös työntekijöiden näkökulmasta.

Lähtökohtana työssä on asiakkaan ja työntekijän näkökulman esille tuominen toimeentulotuen riittävydessä. Työssä tutkitaan yhteiskunnallisella tasolla toimeentulotuen kehitystä ja vaikutusta lapsiperheiden hyvinvointiin. Konkreettisenä tavoitteena työssä on saada kehittämissuhteita toimeentulotuen perusosaan.

Opinnäytetyön kohderyhmänä on pitkäaikaisesti, vähintään 10 kuukautta, toimeentulotukea saaneet lapsiperheet ja sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävät työntekijät. Toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaat on valittu kohderyhmäksi, koska toimeentulotuki on heillä pysyvämminkin elämässä mukana ja heille on tullut kokemusta siitä. Lisäksi toimeentulotuen pysyvyys on muokannut heidän elämäntapaansa. Työssä tarkoitetaan perheellä kahden aikuisen taloutta, jossa asuu myös alle 17-vuotiaita lapsia. Perhe on määritelty toimeentulotukilain kolmannen pykälän ja lapsilisälain ensimmäisen pykälän mukaisesti (Lapsilisälaki 1992; Laki toimeentulotuesta 1997).

Opinnäytetyössä arviointiasetelma syntyy Kemin sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävän viiden työntekijän ja kahden toimeentulotukea saavan lapsiperheen kautta. Arviointiasetelman kautta käsitellään kahden tutkimusjoukon kokemuksia ja näkemyksiä toimeentulotuesta ja niitä heijastetaan muihin vastaavasta aiheesta tehtyihin tutkimuksiin sekä yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun.

Toimeentulon problematiikasta on paljon tutkimuskirjallisuutta, mutta toimeentulotuesta sitä löytyy vähemmän. Toimeentulotukea ei ole sidottu indeksiin, mikä aiheuttaa sen jälkeenjääneisyyden. Varsinkin toimeentulotuen piirissä olevien lapsiperheiden osalta toimeentulotuen pienuus ja laskentaperiaatteet aiheuttavat eriarvoisuutta muihin lapsiperheisiin nähden sekä hyvinvoinninvajetta. Toimeentulotuki on viimesijaisin tukimuoto ja yhteiskunnassa se on saanut väistyä ensisijaisten tukimuotojen kehittämisen tieltä.

Tutkimusongelma työssä on, miten toimeentulotuki vaikuttaa toimeentulotukiasiakkuudessa olevien lapsiperheiden elämään. Tutkimusongelmaa lähdettiin selvittämään kolmella eri teemalla. Ensimmäinen teema on, kuinka toimeentulotuen perusosa riittää lapsiperheiden elämiseen. Toinen teema on, kuinka toimeentulotuki vaikuttaa perheiden hyvinvointiin, muutoinkin kuin taloudellisena hyötynä. Kolmas teema on kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää.

Työssä on käytetty tutkimusmenetelmänä aineistotriangulaatiota. Kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää käytettiin valmiiden tilastojen analysoinnissa. Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää käytettiin tutkimushaastatteluisissa. Tutkimushaastatteluisissa on käytetty lomakehaastattelua sosiaalitoimen työntekijöille ja puoli-strukturoitua haastattelua toimeentulotukea saaville perheille. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys on toimeentulotuen riittävyys ja hyvinvointi. Toimeentulotuki, lapsiperheiden tulokehitys, köyhyys ja lapsilisät käsitteiden avaamisessa ja taustoituksessa on käytetty teoreettista tietoa. Aikaisemmin toimeentulotuen riittävydestä, sen vaikutuksesta hyvinvointiin ja toimeentulotuen kehittämisestä saatuja tutkimustuloksia on käytetty analysoinnissa empiiristen tutkimustulosten tukena.

2. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

2.1. Tutkimuskohde ja tutkimuskysymykset

Tutkimuskohteena työssä on toimeentulotuen riittävyys ja sen vaikuttavuus hyvinvointiin lapsiperheissä. Lisäksi tutkimuskohteena on toimeentulotuen kehittäminen. Tutkimuskohde on valittu mielenkiinnosta aikuissosiaalityöhön ja halusta tuoda julki asiakkaiden ja sosiaalitoimen työntekijöiden kokemuksia toimeentulotuesta.

Opinnäytetyössä perheellä tarkoitetaan kahden aikuisen taloutta, jossa asuu myös alle 17-vuotiaita lapsia. Perhe on määritelty toimeentulotukilain kolmannen pykälän ja lapsilisälain ensimmäisen pykälän mukaisesti. Toimeentulotukilaissa lapseksi katsotaan alle 18-vuotias ja lapsilisälaissa alle 17-vuotias. (Lapsilisälaki 1992; Laki toimeentulotuesta 1997.) Lapsilisälain ikärajan vuoksi työssä on päädytty käyttämään kyseistä ikärajausta. Työ on rajattu kahden aikuisen lapsiperheeseen, koska oletettavasti heitä on vähemmän toimeentulotuen piirissä ja kuinka toimeentulotuki vaikuttaa lapsiperheiden hyvinvointiin.

Toinen tutkimusryhmä on sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävät työntekijät. He tekevät päivittäin toimeentulotukipäätöksiä ja kohtaavat sitä kautta perheiden ongelmat. Työnsä puolesta heille muodostuu ajatuksia, tuntemuksia ja käsityksiä toimeentulotuen riittävydestä ja sen tuomasta hyvinvoinnista sekä toimeentulotuen epäkohdista ja kehittämisestä.

Tutkimuskysymykset on valittu kiinnostuksen ja ajankohtaisen yhteiskunnallisen keskustelun perusteella. Keskusteluissa pohditaan perheiden talouden heikkenemisen vaikutusta perheen hyvinvointiin. Opinnäytetyössä tutkitaan näitä asioita perheiden ja sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävien työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuskysymyksissä käsitellään myös toimeentulotuen kehittämistä yhteiskunnallisesta ja empiirisen tutkimusryhmän näkökulmasta.

Tutkimusongelmaa lähdettiin selvittämään kolmella teemalla, joita avattiin tutkimuskysymyksillä. Sosiaalitoimen työntekijöille sekä perheille laadittiin omat kysymykset, jot-

ka olivat sisällöltään yhtenäiset. Molempien tutkimusryhmien kysymykset ovat teemoit-
tain taulukossa 1. Teemat ja tutkimuskysymykset.

Taulukko 1. Teemat ja tutkimuskysymykset

Teemat	Perhe	Sosiaalitoimen työntekijä
	Perheen koko? Perheenjäsenten ikä? Kauanko perheenne on ollut toimeentulotuki asiakkaana? Onko asiakkuus ollut yhtäjak- soista?	
1. Onko toimeen- tulotuen perusosa riittävä?	Onko toimeentulotuen perusosa riittävä perheenne osalta? Mikä olisi mielestäsi riittävä toimeentulotuen perusosa?	Onko toimeentulotuki mielestäsi riittävä? Onko toimeentulotuki mielestäsi riittävä saatekirjeessä mainittu- jen perhetyyppien osalta? Mikä olisi mielestäsi riittävä toimeentulotuki, mikäli asumis- kustannuksia ei lasketa mu- kaan?
2. Kuinka toi- meentulotuki vai- kuttaa perheen hyvinvointiin?	Kuinka koet toimeentulotuen vaikuttaneen perheen hyvin- vointiin? Kuinka toimeentulotuen pois- taminen vaikuttaisi perheenne hyvinvointiin? Esimerkki; mitä jäisi pois toi- meentulotuen poistamisen myö- tä. Mitä perheenne on saanut toi- meentulotuen myötä, taloudelli- sen hyödyn lisäksi? Esimerkiksi; tuleeko muunlais- takin hyvinvointia kuin materi- aalista? Millaista? Miten se näkyy perheen arjessa?	Kuinka koet toimeentulotuen vaikuttaneen perheiden hyvin- vointiin? Kuinka toimeentulotuen pois- taminen vaikuttaisi perheiden hyvinvointiin? Esimerkki; mitä jäisi pois toi- meentulotuen poistamisen myö- tä, miten se mielestäsi näkyisi perheen arjessa. Mitä arvelat perheiden saaneen, taloudellisen hyödyn lisäksi, toimeentulotuen myötä? Esimerkiksi; tuleeko muunlais- takin hyvinvointia kuin materi- aalista, jos tulee niin millaista, miten se mielestäsi näkyy per- heen arjessa.
3. Kuinka toi- meentulotukea tu- lisi kehittää?	Kuinka toimeentulotukea tulisi mielestäsi kehittää? Kerro esimerkiksi, mitä muu- toksia tekisit toimeentulotuen myöntämisen perusteisiin. Mik- si	Onko toimeentulotuessa (esim. laskentaperusteisiin huomioita- vat tulot ja menot) mielestäsi kehitettävää, jos on niin mitä? Kuinka toimeentulotukea tulisi mielestäsi kehittää? Kerro esimerkiksi, mitä muu- toksia tekisit toimeentulotuen myöntämisen perusteisiin.

Perheiltä kysyttiin haastattelun alkaessa perheen kokoa, ikärakennetta ja toimeentulo-asiakkuuden kestoa, jotta haastateltavan mahdollinen jännitys helpottaisi ja keskustelu olisi luontevampaa. Näitä kolmea kysymystä ei ole käytetty analyysissa.

2.2. Teoreettis-metodologiset valinnat

Opinnäytetyössä käytetään triangulaatio menetelmästä aineistotriangulaatiota, koska näin saadaan kattavampi kuva tutkimuskohteesta. Triangulaatio on monimetodinen lähestymistapa, jossa yhdistetään erilaisia tutkimusmetodeja (Vilka 2005, 183). Triangulaation käyttöä perustellaan sillä, että menetelmä kuvaa kohdetta useammasta näkökulmasta, jolloin tutkimus koetaan luotettavammaksi (Eskola & Suoranta 1998, 69). Aineistotriangulaatio menetelmässä käytetään määrällistä tutkimusmenetelmää tilastojen osalta. Laadullista tutkimusmenetelmää käytetään tutkimushaastattelussa, joita ovat tässä työssä lomakehaastattelu ja puolistrukturoitu haastattelu.

Aineistotriangulaatiossa hyödynnetään useita erilaisia aineistoja. Aineistot voidaan luokitella tutkimus- ja lähdeaineistoksi (Vilka 2005, 55). Aineistoja voivat olla esimerkiksi erilaiset kyselyt, haastattelut, tilastot, havainnointiaineistot ja kirjeet sekä päiväkirjat (Viinamäki 2007, 181). Tiedon hankinnan kohteita voivat olla myös esimerkiksi viranomaiset, asiakkaat ja omaiset (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Lähdeaineistoon kuuluvat aiheesta olemassa oleva teoretinen tieto ja jo tehdyt tutkimukset. Tilastoja ja kyselyjä käyttämällä tutkija voi muodostaa tutkimuksen kontekstuaalisen viitekehyksen, sitä hän tarkentaa ja syventää haastatteluun kerätyillä aineistoilla. (Viinamäki 2007, 181.)

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä sisältää erilaisia lähestymistapoja ja aineistonkeruun menetelmiä ihmisen ja hänen elämänsä tutkimiseksi, joten se ei ole minikään tietyn tieteenalan tutkimusote tai vain yhdenlainen tapa tutkia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää yksilön tai ryhmän toimintaa esimerkiksi arvojen, ihanteiden ja uskomusten avulla (Vilka 2005, 180). Siinä aineiston tehtävänä on toimia apuvälineenä tulkinnan muodostamisessa, tällöin tutkimusaineiston koolla ei ole väliä (Eskola & Suoranta 1998, 62). Tutkimusmenetelmän tavoitteena ei ole totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta. Laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutettavalla tutkimusmenetelmällä, tulee sisältyä kysy-

mys; mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan eli tutkitaanko kokemuksiin vai käsityksiin liittyviä merkityksiä. Kokemus on aina omakohtainen, mutta käsitykset kertovat yhteisön perinteellisistä ja tyypillisistä tavoista ajatella. (Vilka 2005, 97–98). Työssä käytetään kvalitatiivista menetelmää puolistrukturoidussa haastattelussa perheiden ja lomakehaastattelussa sosiaalitoimen työntekijöiden osalta. Työssä tutkitaan kokemuksiin sekä käsityksiin liittyviä merkityksiä. Kokemuksellinen näkökulma tulee perheiltä ja käsityksellinen sosiaalitoimen työntekijöiltä.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on mukana myös kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen elementtejä sekä toisinpäin, eli nämä eivät ole toisensa poissulkevia tutkimusmenetelmiä vaan toimivat jatkumona (Alasuutari 1999, 32). Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä selittää ilmiöitä ja asioita numeraalisesti. Sen tavoitteena on kuvailla jotakin asiaa, asian muutosta tai vaikutusta johonkin toiseen asiaan. Määrällisessä tutkimuksessa aineistosta etsitään syy-seuraus – suhteita. Tämä tarkoittaa, että tutkimusaineistosta on löydettävissä syy, joka selittää seurauksen. Se ei kuitenkaan vielä riitä, vaan tavoitteena on löytää yleinen lainalaisuus siitä, miksi asiat ovat niin kuin ovat. (Vilka 2005, 50, 181.) Työssä on käytetty jo olemassa olevia tilastoja, joissa asioita kuvataan numeraalisesti sekä prosentuaalisesti. Tilastoja on käyty läpi vuosilta 1990–2007, jotta tilastot olisivat vertailukelpoisia keskenään ja aineistosta on voinut etsiä syy-seuraus – suhteita.

Haastatteluissa käytettyjä kysymyksiä tulee testata ennen varsinaista haastattelua tai kyselylomakkeen lähettämistä. Testaamisella arvioidaan kysymysten selkeyttä ja yksiselitteisyyttä sekä kysymyslomakkeen mittaa ja vastaamiseen käytettyä aikaa. Samalla voidaan arvioida puuttuuko tutkimusongelman kannalta olennaisia kysymyksiä tai onko mukana asian kannalta tarpeettomia kysymyksiä. (Vilka 2005, 87–89.) Ennen lomakehaastattelun lähettämistä sosiaalitoimen työntekijöille, testattiin kysymykset opponijalla ja hyväksytettiin ohjaavilla opettajilla. Perheiden haastattelukysymyksien osalta tehtiin testihaastattelu opponijalle sekä hyväksytettiin ohjaavilla opettajilla kirjallisessa muodossa.

Haastattelu on vuorovaikutusta, jolle on tyypillistä, että se on ennalta suunniteltua ja on haastattelijan alulle panemaa ja ohjaamaa. Haastattelija joutuu yleensä motivoimaan haastateltavaa ja pitämään haastattelua yllä. Lisäksi haastateltavan on luotettava siihen, että hänen kertomaansa käsitellään luottamuksellisesti. Haastatteluun osallistuminen

tulee olla vapaaehtoista. Haastattelupyynnöstä on tullava ilmi tutkimusta suorittava organisaatio ja tutkimuksen tarkoitus. Siinä on korostettava tutkimuksen luottamuksellisuutta ja yhteistyön vapaaehtoisuutta. Haastatteluun kuuluva realistisesti arvioitu haastattelu-aika on myös ilmoitettava haastattelupyynnössä. (Eskola & Suoranta 1998, 86, 93–94.) Haastatteluajankohdan ja – tavan sopimisen jälkeen, molemmille haastateltaville lähetettiin kysymykset etukäteen, joihin he saattoivat tutustua ennen haastattelun tekemistä, mutta vain puhelinhaastatteluun osallistunut oli tutustunut niihin.

Toimeentulotukea saaneille perheille tehdyssä haastattelussa käytettiin puolistrukturoitua menetelmää, koska näin haastateltavat saattoivat omin sanoin kertoa kokemuksellisen näkökulman asiasta. Puolistrukturoitu haastattelu on aineiston keräämistapa, jossa esitetään haastateltavalle teema-alueittain kysymyksiä (Vilka 2005, 183). Kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille haastateltaville sama, jolloin kysymyksillä on sama merkitys kaikille. Puolistrukturoidussa haastattelussa ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. (Eskola & Suoranta 1998, 87.) Toinen toimeentulotukea saavien perheiden haastatteluista suoritettiin puhelinhaastatteluna ja toinen haastateltavan ja kahden haastattelijan kesken luokahuoneessa. Haastateltavat saivat itse valita haastattelutavan ja molemmat haastattelut nauhoitettiin.

Sosiaalitoimen työntekijöille tehdyssä kirjallisessa kyselyssä käytettiin lomakehaastattelu menetelmää, koska se on nopea ja joustava tapa kerätä aineistoa tiiviissä aikataulussa. Kyselyssä käytettiin avoimia kysymyksiä, joihin työntekijät vastasivat kirjallisesti omin sanoin sille annetulle paikalle. Lomakehaastattelussa kysymykset ovat avoimina kysymyksinä lomakkeella ja tutkija päättää kysymysten muodon ja järjestyksen. Lomakehaastattelu on toimiva aineiston keräämisen tapa, kun tutkimusongelma ei ole kovin laaja ja tavoite on rajattu. Avointen kysymysten tavoitteena on saada vastaajilta spontaaneja mielipiteitä. Kysymyslomakkeessa sanojen sekä lauserakenteen tulee olla yksiselitteisiä. Kysymysten tulee olla johdonmukaisia ja teemoittain ryhmitellyissä kokonaisuuksissa. Yhteen kysymykseen tulee sisältyä vain yksi asiasisältö. (Vilka 2005, 86–87, 101, 180.)

2.3. Aineiston hankinta ja analyysi

Opinnäytetyö on taustoitettu tutustumalla aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen sekä internetaineistoon. Taustoitukseen käytetyn teoreettisen tiedon tueksi on hankittu tilastollista aineistoa, joilla tarkastellaan opinnäytetyön käsitteitä ajallisen sekä määrällisen kehityskaaren kautta. Tilastot konkretisoivat tietynä ajanjaksona tapahtuneet muutokset. Taustoituksessa on tutkittu toimeentulotukea ja lapsiperheitä käsittelevää aineistoa ja tätä materiaalia käsitellään kappaleessa ”Lapsiperheet sosiaalisen toimeentulon kurimuksessa”.

Opinnäytetyön empiirisen aineiston saamiseksi otettiin yhteyttä sähköpostitse kuuteen Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kunnan sosiaalitoimeen. Tervola ja Ylitornio ilmoittivat, etteivät voi osallistua opinnäytetyöhön työntekijöiden eivätkä perheiden osalta. Tornioista, Keminmaasta ja Simosta ei saatu vastausta. Ainoana Kemin sosiaalitoimi suostui osallistumaan opinnäytetyöhön työntekijöiden avointen lomakehaastattelujen sekä perheiden haastattelujen osalta. Osallistumisprosentin vähäisyys saattaisi johtua kiireellisestä työrytmistä tai siitä ettei kunnilla ehkä ollut toimeentulotukiasiakkuudessa opinnäytetyön kriteerien mukaista perhetyyppiä. Lisäksi Lounais-Lappi lehden yleisöosastolla oli artikkeli, jossa pyydettiin avoimia vastauksia tutkimuskysymyksiin toimeentulotukea myöntäviltä sosiaalitoimen työntekijöiltä sekä toimeentulotukea saavilta perheiltä. Artikkelin johdosta ei tullut yhtään vastausta.

Kemin sosiaalitoimeen lähetettiin toimeentulotukea käsitteleville työntekijöille viisi kyselylomaketta. Sosiaalitoimen työntekijöistä kaikki vastasivat kyselyyn. Sosiaalitoimelta saatiin kolmen perheen yhteystiedot haastatteluja varten, joista kaksi perhettä osallistui haastatteluun. Haastattelut suoritettiin haastateltavien toiveiden mukaan: toisen haastatteluista suoritettiin puhelinhaastatteluna RadioAktiivisen tiloissa, joka on kulttuurialan opiskelijaradio Torniossa ja toinen haastattelu suoritettiin haastateltavan ja kahden haastattelijan kesken Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusyksikön luokkatilassa. Haastattelut suoritettiin puolistrukturoitua haastattelumenetelmää käyttäen.

Perheiden haastattelut nauhoitettiin. Puhelinhaastattelu kesti noin viisi minuuttia ja toinen haastattelu hieman yli 12 minuuttia. Haastattelut litteroitiin kirjalliseen muotoon. Litterointi tarkoittaa haastatteluaineiston muuttamista nauhoilta kirjalliseen tekstimuotoon.

toon. Se lisää tutkijan ja tutkimusaineiston välistä vuoropuhelua ja helpottaa analysointia. Litteroinnin tulee vastata haastateltavan suullisia lausumia ja niitä merkityksiä joita tutkittavat ovat asioille antaneet eli haastateltavien puhetta ei saa litteroinnissa muuttaa tai muokata. Litteroinnin tarkkuus vaikuttaa tutkimuksen luottamuksellisuuteen. (Vilkkä 2005, 115–116, 180.) Työssä litterointi on suoritettu kokonaisuudessaan sanatarkasti haastateltavien puheiden mukaisesti. Perheiden litteroidut haastattelut jaettiin työn kolmen teeman mukaan.

Kvalitatiivisen eli laadullisen aineiston analyysi koetaan ongelmalliseksi, koska sille ei ole olemassa selkeää työskentelytekniikkaa tai mekaanista kaavaa. Aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja mielekkyyttä sekä tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Laadullisten aineistojen analyysissä etsitään yhtäläisyyksiä ja samantaisuutta, mutta vastaavasti voidaan keskittyä aineiston eroihin ja moninaisuuteen. (Eskola & Suoranta 1998, 138, 140.)

Opinnäytetyössä laadullista aineistoa on analysoitu teemoittelu analyysimenetelmällä. Teemoittelu analyysimenetelmänä etenee teemojen muodostamisesta ja ryhmittelystä niiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun (Lähdesmäki & Hurme & Koskimaa & Mikkola & Himberg 2008). Teemoja muodostetaan etsimällä tekstimassasta yhdistäviä seikkoja, mutta myös teorialähtöinen, jonkin tietyn viitekehyksen mukaisesti ohjautuva teemoittelu on mahdollista. Aineistoa analysoitaessa kunkin teeman alle kootaan esimerkiksi kustakin haastattelusta ne kohdat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. Tutkimusraportissa esitetään yleensä teemojen käsittelyn yhteydessä sitaatteja, mutta niiden käyttämisessä tulee olla kriittinen. Tutkimusraportissa tulee olla sitaattien lisäksi tutkijan kommentointia ja tulkintoja tai kytkentöjä teoriaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Opinnäytetyön analyysissä käsitellään jokainen teema omana kokonaisuutena. Sekä perheiden että työntekijöiden kysymykset olivat samankaltaisia, jotta ne olisivat vertailukelpoisia. Sosiaalitoimen työntekijöiden ja perheiden vastaukset jaetaan tutkimusteemojen eli toimeentulotuen riittävyden, sen vaikutus hyvinvointiin ja kehittämisen mukaan. Lisäksi tutkimusteemojen sisältä nostetaan molempien vastaajaryhmien vastauksista joitakin yhtäläisiä vastausaihioita. Laadullista aineistoa käsitellään teorian kanssa rinnakkain. Työntekijöiden ja perheiden vastauksia analysoidaan yhdessä teemoittain peilaten niitä aiheesta tutkittuun tietoon.

Kvantitatiivisella eli määrällisellä tutkimusaineiston analyysillä pyritään selvittämään erilaisia ilmiöiden syy-seuraussuhteita, ilmiöiden välisiä yhteyksiä tai ilmiöiden yleisyyttä ja esiintymistä numeroiden ja tilastojen avulla. Yleisesti määrällinen analyysi aloitetaan tilastollisella kuvaavalla analyysillä, jonka jälkeen edetään, tutkimuksesta riippuen, esimerkiksi yhteisvaihtelun, riippuvuussuhteiden tai aikasarjan analysointiin, tai tekemään erilaisia luokitteluita. Määrällistä analyysimenetelmää käytettäessä on koko tutkimusprosessi yleensä hahmoteltava etukäteen, koska ongelmanasetteluun, aineiston hankintaan sekä analyysimenetelmään liittyvät valinnat vaikuttavat toisiinsa. Laadullisen ja määrällisen analyysin eroja usein korostetaan, vaikka molempia voidaan käyttää samassa tutkimuksessa ja molemmilla voidaan selittää samoja tutkimuskohteita. (Lähdesmäki & Hurme & Koskimaa & Mikkola & Himberg 2008.) Opinnäytetyössä ilmiöiden yleisyyttä analysoidaan numeraalisesti. Työssä analysoidaan tilastoissa käytettyjen aikasarjojen välisiä muutoksia sekä sitä, kuinka eri tilastojen väliset muutokset vaikuttavat toisiinsa. Opinnäytetyössä tutkimusongelma ja aineiston hankintatapa oli tiedossa tutkimusprosessin alussa ennen tilastotietojen hankintaa.

Kappaleessa 3 Lapsiperheet sosiaalisen toimeentulon tutkimuksessa on taustoitettu tutkimusongelman teemoja sekä avattu työn kannalta tärkeimmät käsitteet. Teoreettisen pohjan käyttö antaa yleensä tutkimukselle jäntevyyttä sekä tutkijalle tärkeät työkalut ja käsitteet. Omia tutkimustuloksia olisi hyvä verrata jo aiemmin tehtyjen tutkimusten tuloksiin. Tämä vertailu auttaa muodostamaan ennakoarveluja siitä, millainen tutkimustuloksen tulisi olla. (Metsämuuronen 2006, 24–25.) Kappaleessa 4. Toimeentulotuki – Elämän turva? saatua tutkimusaineistoa on verrattu jo aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin.

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää reliaabelius ja validius käsitteitä. Reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta ja sitä voidaan todeta usealla tavalla. Esimerkiksi jos kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen, voidaan tulosta pitää reliaabelina. (Hirsjärvi 2004, 216–217.) Mittauksen eri vaiheissa sattuvat virheet alentavat tuloksen reliaabeliutta (Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1995, 94). Validius tarkoittaa kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Esimerkiksi kysymyslomakkeiden kysymykset vastaajat voivat käsittää eritavalla kuin tutkija on tarkoittanut ja jos tutkija käsittelee vastaukset edelleen alkuperäisen ajatusmallinsa mukaisesti, ei tuloksia voida pitää pätevinä. Laadullisessa ja määrällisessä tutkimuksessa voidaan tutkimuksen validiutta tarkentaa käyttämällä tutkimuksessa useita menetelmiä, josta käytetään termiä

triangulaatio. (Hirsjärvi 2004, 216–218.) Kysymyslomakkeessa käytettyjen avointen kysymysten osalta riskinä oli se, että vastaajat käsittävät kysymykset eri tavalla kuin on tarkoitettu. Tästä huolimatta opinnäytetyön tutkimustuloksia voidaan pitää reliabelina, koska tutkimuksista saadut tulokset olivat vastaavia kuin muidenkin tutkijoiden aikaisemmin tehdyissä tutkimuksissa.

Validius merkitsee kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta eli onko selitys luotettava. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus tutkimuksen kaikkien osavaiheiden toteuttamisesta. Esimerkiksi haastattelututkimuksessa kerrotaan olosuhteista ja paikoista, joissa aineisto kerättiin, kuten muun muassa haastatteluihin käytetty aika ja mahdolliset häiriötekijät. Tulosten tulkinnassa tutkijan on kerrottava mihin hän pääatelmänsä perustaa ja tässä auttaa jos tutkimustuloksiin liitetään suoria haastatteluotteita. Tämä vaatii tutkijalta kykyä punnita vastauksia ja saattaa niitä myös teoreettisen tarkastelun tasolle. (Hirsjärvi 2004, 217–218.) Haastatteluihin liittyvät taustatekijät on kerrottu opinnäytetyössä tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi. Haastatteluista saatua tutkimusaineistoa on käsitelty yhdessä teoreettisen aineiston kanssa sekä tutkimuksen tulkinnan luotettavuutta on lisätty suorilla haastatteluotteilla.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus tarkoittaa, että tutkimuksen tutkimuskohde ja tutkittu materiaali ovat yhteensopivia keskenään. Pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 1998, 211–212.) Määrällisessä tutkimuksessa luotettavuus koskee mittauksen luotettavuutta (Vilka 2005, 181). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa mittarin luotettavuus tulee siitä, että se mittaa aina samaa asiaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämän opinnäytetyön tutkimushaastatteluissa luotettavuus tulee ilmi tutkimusprosessin kaikissa osa-alueissa, muun muassa litteroinnin tarkkuudessa, tutkimuskohteiden ja tutkitun materiaalin yhteensopivuudessa sekä tarkassa lähdeaineiston valinnassa. Määrälliseen tutkimusaineistoon sisältyvät tilastot on kerätty luotettavina pidetyistä lähteistä ja tilastojen hakukriteerit ovat olleet aina samat kuten muun muassa aluerajaus.

3. LAPSIPERHEET SOSIAALISEN TOIMEENTULON KURIMUKSESSA

3.1. Toimeentulotuen määritelmä

Toimeentulotukilaki perustuu Suomen valtiosäännöissä vahvistettuun perustuslakiin. Perustuslaki turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden, yksilön vapauden ja oikeudet, sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Valtiovalta kuuluu kansalle, siihen sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan sekä elinympäristönsä kehittämiseen. Suomen kansalaisuus saadaan syntymän ja vanhempien kansalaisuuden perusteella, se voidaan myös myöntää tietyin edellytyksin myös ilmoituksen tai hakemuksen perusteella. Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä ja lapsia on kohdeltava tasarvoisesti yksilöinä. Perustuslailla taataan jokaiselle, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon sekä perustoimeentuloon esimerkiksi lapsen syntymän perusteella. Jokaiselle on turvattava riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja julkisen vallan on turvattava perheen ja lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perustuslain mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä. Samoin jokaisella on oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta päätökseen. (Suomen perustuslaki 1999.)

Vuonna 1984 huoltoavun muututtua toimeentulotueksi tuen tarvisijoiden asema parani ja tuen saajien määrä alkoi kasvaa. Toimeentulotuen saajien määrä kolminkertaistui vuosina 1985–1997. Vuosina 1994–1998 toimeentulotuen perusosan indeksikorotukset jäädytettiin, perusosan ehtoja tiukennettiin, lapsilisä ryhdyttiin huomioimaan tuloksi ja otettiin käyttöön tulon alenema eli jos tuen tarve aiheutuu tarjotusta työstä tai koulutuksesta kieltäytymisestä. Toimeentulotuen perusosa on vuonna 2001 sidottu kuluttajahintaindeksiin. (Särkelä & Eronen 2007, 214.) Reaaliensiotason muutos vuosina 1993–2005 oli 29,2 prosenttia (Kajanoja 2005.) Toimeentulotuen perusosan reaaliarvo on laskenut 8 prosenttia vuosina 1991–2007 (Särkelä & Eronen 2007, 43). Vuonna 2005 toimeentulotuen ostovoima oli kuukaudessa noin 30 euroa heikompi kuin vuonna 1990 (Ritakallio 2007, 134).

Laissa lapsen elatuksesta säädetään, että lapsella on oikeus riittävään elatukseen. Riittävä elatus käsittää lapsen kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämistä sekä lapsen hoidosta ja koulutuksesta aiheutuvien kustannusten kattamista. Vanhempien velvollisuus on vastata lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. (Laki lapsen elatuksesta 1975.) Mikäli vanhemman kyky ei riitä lapsen elatukseen, on hänellä mahdollisuus hakea toimeentulotukea.

Toimeentulotuki on viimesijainen ja väliaikainen taloudellinen apu. Toimeentulotukea haetaan oleskelukunnasta ja tuen tarve arvioidaan aina yksilöllisesti. Tuen tarkoituksena on turvata perheen välttämätön toimeentulo, mikäli perheen palkkatulot, varat tai muut sosiaalietuudet eivät riitä kohtuulliseen elämiseen. (Ihalainen & Kettunen 2006, 110.) Raunion (2004, 25) mukaan toimeentulotukityön tavoitteena on katkaista pitkäaikainen toimeentulokiriippuvuus ja aktivoida tuen saajia työmarkkinoille. Simpuran (2003, 130) mukaan toimeentulon turvaamisella pyritään torjumaan köyhyyttä sekä varmistamaan ettei sairaus, vanhuus tai työttömyys heikennä yksilön toimeentuloa kohtuuttomasti.

Toimeentulotuki on määritelty lailla ja sen maksaminen perustuu siitä annettuun lakiin (Lehtelä 2008, 153). Se on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki. Jokaisella tuen tarpeessa olevalla on oikeus saada toimeentulotukea. Toimeentulotuen tarkoituksena on edistää itsenäistä selviytymistä sekä turvata ihmisarvoisen elämän kannalta välttämätön toimeentulo. Toimeentulotukilain mukaan jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta, puolisonsa, alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta. Tässä perheellä tarkoitetaan yhteistaloudessa asuvia vanhempia, vanhemman ala-ikäistä lasta ja ottolasta, aviopuolisoita sekä miestä ja naista, jotka elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa. Kaikkia perheenjäseniä pidetään toimeentulotuen saajina ja sen katsotaan jakautuvan saajien kesken yhtä suurena osuutena. (Laki toimeentulotuesta 1997.)

Toimeentulotuen määrä on sidottu kansaneläkeindeksiin, indeksitarkastus tehdään vuosittain ja se seuraa yleistä elinkustannusten muutosta (Oikeus ja kohtuus 2006, 35). Hallitus on esittänyt Eduskunnalle, että vuodelle 2010 käytettäisiin poikkeuksellisesti samaa kansaneläkeindeksiä kuin vuonna 2009, koska ennakoarvioiden mukaan kansaneläkeindeksiä jouduttaisiin taantumana vuoksi alentamaan (Hallituksen esitys laiksi 2009). Toimeentulotuki lasketaan kuukaudeksi kerrallaan, mutta voidaan tarpeen mu-

kaan myöntää ja maksaa lyhyemmälle tai pidemmälle ajalle. Se voidaan myös myöntää takautuvasti toteennäytettyjen toimeentulotukeen oikeuttavien menojen maksamiseen. (Laki toimeentulotuesta 1997.)

Taulukossa 2 näkyy toimeentulotuen perusosien määrät vuonna 2009. Perusosien euro-määrä vaihtelee sen mukaan, onko tuen saaja yksin asuva, avio- tai avoliitossa asuva ja onko taloudessa lapsia. Myös lasten ikä ja lukumäärä vaikuttavat toimeentulotuen perusosien määriin.

Taulukko 2. Toimeentulotuen perusosien määrät vuonna 2009.

Tuen saaja	Euro/kk	Euro/pv
Yksin asuva	417,45	13,92
Avio- ja avopuolisot, kumpikin	354,83	11,83
10–17-vuotias lapsi		
1. lapsi	292,21	9,74
2. lapsi	271,34	9,04
3. jne. lapsi	250,47	8,35
Alle 10-vuotias lapsi		
1. lapsi	262,99	8,77
2. lapsi	242,12	8,07
3. jne. lapsi	221,25	7,38

Taulukossa 2 olevilla toimeentulotuen perusosien määrillä katetaan perusmenoihin katsotut ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, televisioluvasta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä muut vastaavat henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimentuloon kuuluvat menot. Lisäksi perusmenoissa otetaan huomioon asumistukilaissa tarkoitetut asumismenot, taloussähköstä aiheutuvat menot, kotivakuutusmaksu sekä vähäistä suuremmat terveyshuoltomenot. (Laki toimeentulotuesta 1997.) Mikäli perheen toimeentulotukilain mukaan hyväksyttävät menot ovat suuremmat kuin tulot, maksetaan erotus toimeentulotukena. Toimeentulotuki on verovapaata. (Hämäläinen 2009, 239, 241.)

Toimeentulotukea laskettaessa varoina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten käytössä olevat varat (Laki toimeentulotuesta 1997). Tuloina otetaan huomioon kaikki ansio- ja yrittäjätoiminnan tulot sekä sosiaaliturvaetuudet. Tulot huomioidaan nettomääräisinä (Hämäläinen 2009, 240). Työssä käynnistä aiheutuvat menot vähennetään kokonaisuudessaan tuenhakijan tuloista (Toimeentulotuki - opas toimeentulotukilain sovelta-

jille 2007, 81). Myös lapsilisä alettiin ottamaan huomioon tuloina toimeentulotukea las-
kettaessa vuonna 1994 (Parpo 2006, 50). Toimeentulotuessa ei huomioida tuloina vä-
häisiksi katsottuja ansiotuloja ja avustuksia. Alle 18-vuotiaan lapsen säännöllisiä tuloja
ei huomioida siltä osin kun ne ylittävät hänen osaltaan muun muassa perusosan ja päi-
vähoitomenot. (Laki toimeentulotuesta 1997.) Äitiysavustusta tai vammaisuuksista
annetun lain mukaisia etuuksia ei oteta tuloina huomioon. Työttömyysturvalain mukais-
ta ylläpitokorvausta sekä Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksien tai kuntoutusraha-
etuuksien mukaista ylläpitokorvausta ei oteta tuloina huomioon. Lisäksi tuloina ei oteta
huomioon vähintään 20:tä prosenttia ansiotuloista, kuitenkin enintään 150 euroa kuu-
kaudessa. Varoina ei myöskään oteta huomioon vakinaista asuntoa eikä asuinirtaimis-
toa, työ- ja opiskeluvälineitä, alle 18- vuotiaan lapsen varoja ja muita varoja, jotka kat-
sotaan olevan tarpeen toimeentulon turvaamiseksi. (Laki toimeentulotuesta 1997.)

3.2. Toimeentulotuen saajat Suomessa ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella

Lapsiperheiden osuus toimeentulotuen saajista on pienentynyt viimeisen kymmenen
vuoden aikana. Vuonna 1995 kaikista toimeentulotuen piirissä olevista asiakkaista 15
prosenttia oli kahden huoltajan perheitä ja vuoteen 2006 mennessä lukumäärä oli laske-
nut 10 prosenttiin. Vuonna 1998 toimeentulotukea saaneista lapsiperheistä 55 prosenttia
oli kahden huoltajan perheitä ja vuonna 2006 vastaava luku oli 44 prosenttia. Kahden
huoltajan perheitä on toimeentulotuen piirissä määrällisesti yhä vähemmän. Pitkäaikai-
sesti toimeentulotuen piirissä on erityisesti kahden huoltajan perheitä, joiden tuen tarve
näyttääkin pitkittyneen viime vuosina. Kaikista toimeentulotuen piirissä olevista lapsi-
perheistä vuonna 1995 pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneita kahdenhuoltajan per-
heitä oli 18 prosenttia ja vuonna 2006 vastaava luku oli 28 prosenttia. (Heino & Lam-
minpää 2008, 1-3.)

Toimeentulotuen pitkäaikaiskäyttö on kaksinkertaistunut 1990-luvun alusta vuoteen
1997, jolloin pitkäaikaiskäyttäjiä oli noin neljännes toimeentulotuen saajista (Särkelä &
Eronen 2007, 102). Tuen tarve on pitkittynyt 2000-luvulla kahden huoltajan perheissä,
joissa myös työttömyys toimeentulotuen syynä on korostunut (Heino & Lamminpää
2008, 3-4.) Opinnäytetyössä käsitellään toimeentulotukea saavien lapsiperheiden määri-

en kehitystä vuosina 1990–2007, johon oleellisesti heijastuu lapsiperheiden lukumäärän muutokset niin koko maassa kuin Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella.

Taulukossa 3 Lapsiperheet perheistä 1990–2007 on kaksi isompaa kaupunkia, Kemi ja Tornio, sekä neljä pienempää maalaiskuntaa. Näiden kuuden paikkakunnan väkiluvun muutokset aiheuttavat suuria eroavaisuuksia myös lapsiperheiden lukumäärissä. Taulukosta on nähtävissä koko maan, kahden samankokoisen kaupungin, sekä maalaiskuntien lapsiperheiden lukumäärissä tapahtuneet muutokset. Taulukossa lapsiperheiden määrä perheistä näkyy sekä lukumäärällisesti että prosentuaalisesti.

Taulukko 3. Lapsiperheet, % perheistä 1990–2007

		1990	1995	2000	2005	2007
Koko maa	N	640735	639610	612627	591528	587767
	%	(47,0)	(46,2)	(43,7)	(41,5)	(40,9)
Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri	N	9936	9378	8385	7449	7133
	%	(50,3)	(48,1)	(44,4)	(40,4)	(39,2)
Kemi	N	3299	3082	2762	2382	2234
	%	(46,2)	(45,4)	(42,4)	(38,2)	(36,3)
Keminmaa	N	1437	1362	1235	1119	1062
	%	(57,5)	(52,3)	(48,9)	(44,3)	(42,4)
Simo	N	602	552	475	384	376
	%	(51,5)	(47,1)	(42,8)	(36,2)	(35,8)
Tervola	N	487	463	433	371	340
	%	(43,5)	(42,9)	(41,5)	(37,5)	(35,9)
Tornio	N	3339	3183	2874	2697	2669
	%	(54,3)	(51,3)	(46,3)	(43,5)	(43,4)
Ylitornio	N	772	736	606	496	452
	%	(45,9)	(46,0)	(40,5)	(34,9)	(33,0)

Lapsiperheiksi luokitellaan perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Perheeksi katsotaan yhdessä asuvat avio- ja avoliitossa olevat henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot ilman lapsia. (Lapsiperheet, % perheistä (id: 179) 2009).

Vuosina 1990–2007 koko maan lapsiperheiden lukumäärä on laskenut, kuten myös Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella. Prosentuaalisesti katsottuna vuosina 1990–2007 jokaisessa Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueen kunnassa lapsiperheiden määrä perheistä on laskenut enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntien alueella eniten lapsiperheiden lukumäärä on vähentynyt Kemin ja Tornion kaupungeissa kyseisenä ajanjaksona, mutta prosentuaalisesti lapsiperheiden

lukumäärä on vähentynyt eniten Keminmaassa ja Simossa. Lukumäärällisesti lapsiperheet ovat vähentyneet Tervolassa ja Simossa vähiten. Vuonna 2007 eniten lapsiperheitä on Kemin ja Tornion kaupungeissa. Vähiten lapsiperheitä prosentuaalisesti on Ylitornioilla. Simossa ja Tervolassa lapsiperheitä on lähes saman verran.

Taulukossa 4 Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet perheistä 1990–2007 kuvataan koko maan, Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin sekä sen kuntien toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrät. Perheiden määrät kuvataan niin lukumäärällisesti kuin prosentuaalisestikin alueiden kokonaisperheluvusta. Taulukkoa tulkittaessa täytyy ottaa huomioon lapsiperheiden määrien muutokset taulukon 3 lapsiperheet perheistä 1990–2007 mukaan.

Taulukko 4. Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet perheistä 1990–2007

		1990	1995	2000	2005	2007
Koko maa	N	48112	84697	64968	52945	47565
	%	(7,5)	(13,2)	(10,6)	(9,0)	(8,1)
Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri	N	815	1598	1285	963 (12,9)	754 (10,6)
	%	(8,2)	(17,0)	(15,3)		
Kemi	N	309	600 (19,5)	554 (20,1)	422 (17,7)	343 (15,4)
	%	(9,4)				
Keminmaa	N	105	217 (15,9)	165 (13,4)	119 (10,6)	90
	%	(7,3)				(8,5)
Simo	N	35	58	51	25	24
	%	(5,8)	(10,5)	(10,7)	(6,5)	(6,4)
Tervola	N	34	32	33	23	18
	%	(7,0)	(6,9)	(7,6)	(6,2)	(5,3)
Tornio	N	289	595 (18,7)	411 (14,3)	322 (11,9)	237
	%	(8,7)				(8,9)
Ylitornio	N	43	96	71	52	42
	%	(5,6)	(13,0)	(11,7)	(10,5)	(9,3)

Taulukko ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuuden koko maan että kunnan väestön lapsiperheistä. Taulukossa lapsiperhe on perhe, jossa huoltajia on joko yksi tai kaksi ja ainakin yksi lapsista on alaikäinen eli alle 18-vuotias. (Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % perheistä (id: 423) 2009.)

Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä on koko maassa lähes kaksinkertaisunut vuosien 1990–1995 välisenä aikana. Vuoden 1995 jälkeen määrä on lähtenyt taiseeseen laskuun, mutta vuonna 2007 ei ole vielä päästy prosentuaalisesti vuoden 1990 tasolle. Lukumäärällisesti toimeentulotukea saaneita lapsiperheitä on vuonna 2007 vä-

hemmän kuin vuonna 1990, tähän vaikuttaa lapsiperheiden lukumäärällinen väheneminen kokonaisuudessaan, kuten taulukosta 3 Lapsiperheet perheistä 1990–2007 näkyy.

Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden kehitys niin lukumäärällisesti kuin prosentuaalisestikin, on samankaltainen kuin koko maassa vuosina 1990–2007. Taulukossa ilmenevän ajanjakson aikana prosentuaalisesti toimeentulotukea saaneita lapsiperheitä on enemmän Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella verrattuna koko maan tilanteeseen. Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kaupungeissa, Kemissä ja Torniossa, oli vuonna 1990 prosentuaalisesti enemmän lapsiperheitä toimentulotuen piirissä kuin koko maassa. Vuoteen 2007 mennessä Torniossa prosentuaalinen määrä on laskenut lähes vuoden 1990 tasolle ollen kuitenkin edelleen hieman koko maan tason yläpuolella. Kemissä vuonna 2007 toimeentulotukea saavia lapsiperheitä on kuusi prosenttia enemmän kuin vuonna 1990 ja koko maahan verrattuna lähes kaksinkertaisesti. Ainoana kuntana Tervolassa on vuonna 2007 toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä, niin prosentuaalisesti kuin lukumäärällisestikin, laskenut alle 1990-vuoden tason.

Taulukossa 5 lapsiperheiden lukumäärien muutokset näkyvät toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrissä niin koko maan kuin Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueellakin. Lapsiperheiden lukumäärä on laskenut 1990 – luvulta lähtien, kuten myös toimeentulotukea saaneiden perheiden lukumäärä lukuun ottamatta vuotta 1995, jolloin toimeentulotukitilastoissa näkyi toimeentulotukea saaneiden perheiden kohdalla jyrkkä nousu. Taulukossa on nähtävillä opinnäytetyön perhetyypin mukaiset toimeentulotukea saaneet perheet.

Taulukko 5. Toimeentulotukea saaneet avio-/avoparit (joilla lapsia) vuoden aikana 1991–2007

	1991	1995	2000	2005	2007
Koko maa	36449	50402	32996	23238	20184
Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri	596	919	630	443	321
Kemi	220	297	250	179	141
Keminmaa	99	149	100	72	43
Simo	36	41	32	14	13
Tervola	31	22	16	11	6
Tornio	164	339	187	139	98
Ylitornio	46	71	45	28	20

Taulukko ilmaisee toimeentulotukea saaneiden kahden huoltajan lapsiperheiden lukumäärän kalenterivuoden aikana sekä niiden kehityksen 1991–2007 aikana (Toimeentulotukea saaneet avo-/ja avioparit (joilla lapsia) vuoden aikana (id: 2881) 2009).

Toimeentulotukea saaneiden avio- ja avoparien, joilla on lapsia, määrä on vuosina 1990–2007 laskenut 7,3 prosenttia koko maassa (Toimeentulotuki 2007, 28). 1990-luvun laman johdosta toimeentulotuen tilastoissa näkyy kasvu toimeentulotukea saaneiden perheiden lukumäärässä vuoden 1995 kohdalla, mutta vuoteen 2000 mennessä lukumäärä on laskenut koko maassa alle 1990-luvun alun tason. Tervolassa toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrissä ei näy vastaavaa vuosina 1990–1995 tapahtunutta nousua, vaan toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden lukumäärä on vähentynyt. Vuodesta 1995 vuoteen 2007 mennessä kaikissa Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kunnissa toimeentulotukea saaneiden perheiden lukumäärä on laskenut tasaisesti. Vertailtaessa Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kahta samankokoista kaupunkia, lukumäärällisesti toimeentulotukea saavia perheitä on huomattavasti enemmän Kemissä kuin Torniossa. Kemissä määrien lasku on voimakkainta vuosina 1995–2007 välillä. Taulukon 3 Lapsiperheitä perheistä mukaan Simossa ja Tervolassa lapsiperheitä on lähes saman verran vuonna 2007, mutta Tervolassa toimeentulotukea saavia perheitä on yli prosentin vähemmän.

3.3. Lapsiperheiden tulokehitys

Tulokehitys on ollut erityisen hyvää perheissä joissa on yksi tai kaksi lasta. Lapsiperheiden koon kasvulla on vaikutusta alentavasti lapsiperheiden taloudelliseen tilanteeseen, sekä asemaan tulojaossa. Kolmilapsisten ja yli kolmilapsisten perheiden määrä on kasvanut 1980-luvulta lähtien ja niiden osuus oli vuonna 2003 noin 19 prosenttia kaikista lapsiperheistä. Näiden perheiden saamien perhepoliittisten tukien reaalin arvo on heikentynyt 13 prosenttia vuodesta 1990 vuoteen 2002. Perhepoliittisten tukien leikkaukset ovat vaikuttaneet voimakkaammin suurten lapsiperheiden tulokehitykseen. Lapsilisät muodostavat noin 67 prosenttia yli kolmilapsisten perheiden perhepoliittisista tulonsiirroista. Lapsilisien leikkaukset selittävät suurimman osan, erityisesti suurten, lapsiperheiden perhepoliittisten tulonsiirtojen heikkenemisestä. (Moisio 2005, 12–13, 71, 76.)

Perhepoliittiset tulonsiirrot ovat laskeneet 10,1 prosenttia vuodesta 1990 vuoteen 2002. Perhepoliittisiin tulonsiirtoihin kuuluvat lapsilisä, vanhempainraha, kotihoidontuki, elatustuki, asumistuki ja verovähennykset. Lapsiperheiden tulonsiirroista on lähes puolet perhepoliittisia tulonsiirtoja, joten näiden heikennyksellä on ollut merkitystä lapsiperheiden tulokehitykseen. Perheet joissa on alle kolmevuotias lapsi, perhepoliittiset tulonsiirrot muodostavat 73,4 prosenttia tulonsiirroista, jotka koostuivat pääosin vanhempainpäivärahasta, lapsilisästä ja kotihoidontuesta. Nämä tulonsiirrot ovat laskeneet reaalisesti vuodesta 1990 vuoteen 2002 mennessä 14,9 prosenttia. Tulonsiirrot ovat heikentyneet, koska ansiosidonnainen vanhempainraha on pienentynyt sekä lapsilisä ja kotihoidontuki ovat heikentyneet. (Moisio 2005, 34, 69–70.)

Suomessa ei ole virallista köyhyysrajaa, vaan puoliviralliseksi köyhyysrajaksi on vakiintunut Euroopan Unionin suhteellinen köyhyysriskiraja. Se lasketaan maan mediaanituloista, jonka mukaan köyhiä ovat ne taloudet, joissa tulot jäävät alle 60 prosentin maan mediaanituloista. (Moisio 2008, 257.) Eurostatin määritelmän mukaan kotitaloudet, joiden tulot jäävät alle 60 prosenttia maan mediaanista, ovat pienituloisia ja köyhyysriskissä. Näin laskettuna Suomessa oli vuonna 1990 pienituloisia lapsiperheitä 28 000, vastaava luku vuonna 2002 oli 61 000. (Moisio 2005, 72–73.) Vuonna 2007 pienituloisia lapsiperheitä oli 73 000 (Salmi & Sauli & Lammi-Taskula 2009, 80). Eniten pienituloisten perheiden määrä kasvoi pienten lasten perheissä. Suurelta osin pienituloisten lapsiperheiden määrän lisääntyminen johtuu työttömyydestä. (Moisio 2005, 72–73.)

Taulukko 6 kuvaa lapsiperheiden pienituloisuusastetta prosentteina vuosien 1995–2007 aikana koko maan sekä Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntien alueella. Kaikilla alueilla on käytössä sama valtakunnallinen pienituloisuusraja. Taulukko kuvaa, kuinka suuri osa alueen väestöstä on valtakunnallisella pienituloisuusrajalla mitattuna pienituloisia, mutta se voi poiketa paljonkin siitä, miten alueen väestö suhteutuu oman alueensa tulojakaumaan.

Taulukko 6. Lapsiperheiden pienituloisuusaste 1995–2007

	1995	2000	2005	2007
Koko maa	6,2	11	13,2	13,9
Kemi	5,1	16,6	19,4	22,4
Keminmaa	3,4	10,4	11,5	14,3
Simo	6,7	16,8	20,8	19,5
Tervola	7,6	15	19	19,4
Tornio	4,4	12,7	14,6	16,9
Ylitornio	8,3	13,7	16,7	18,3

Lapsiperheiden pienituloisuus taulukko ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien alle 18-vuotiaiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista alle 18-vuotiaista henkilöistä. Lapsiperheiden suhteellinen tulosasema on keskimääräistä heikompi, mikäli alle 18-vuotiaiden pienituloisuusaste on korkeampi kuin yleinen pienituloisuusaste. (Lapsiperheiden pienituloisuusaste (id: 228) 2009.)

Lapsiperheiden pienituloisuusaste on laskettu suomalaisten kotitalouksien käytettävistä olevista mediaanituloista OECD-skaalalla laskettuna. OECD-skaalassa ensimmäinen aikuinen saa painon 1, muut 14 vuotta täyttäneet 0,5 ja alle 14-vuotiaat painon 0,3. Mediaanitulon aletessa pienituloisuusaste voi myös laskea, tällöin kyse ei ole välttämättä myönteisestä tulokehityksestä. (Lapsiperheiden pienituloisuusaste (id: 228) 2009.)

Taulukon 6 mukaan lapsiperheiden pienituloisuusaste on kasvanut koko maassa 1995-vuodesta lähtien kuten myös kaikissa Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kunnissa, joissa voimakkainta nousu on ollut vuosien 1995–2000 välillä. Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntien alueella voimakkainta lapsiperheiden pienituloisuuden kasvu on ollut Kemissä. Vähäisintä kyseisenä ajanjaksona lapsiperheiden pienituloisuuden kasvu on ollut Ylitorniolla ja Tervolassa. Vuodesta 2005 vuoteen 2007 ainoastaan Simossa lapsiperheiden pienituloisuusaste on lähtenyt laskuun.

Pienituloisuuden katsotaan olevan pitkittynyttä, kun henkilöt kuuluvat pienituloisiin talouksiin kolmena neljästä peräkkäisestä vuodesta. Vuonna 1998 pitkittyneesti pienituloisia oli koko väestön keskuudessa 4,6 prosenttia, vuonna 2007 vastaava luku oli 8,7 prosenttia. Köyhyysrajan alittaneista lapsiperheistä vuonna 2001 noin puolet oli pitkittyneesti pienituloisia. Vuodesta 1998 vuoteen 2007 lapsiväestön pienituloisuus on kaksinkertaistunut. (Salmi & Sauli & Lammi-Taskula 2009, 91.) Taulukossa 3 Lapsiperheet perheistä lapsiperheiden määrän voidaan todeta laskeneen, kuten myös lapsilisää saa-

neiden perheiden (kts. taulukko 7). Kuitenkin pienituloisuusaste on kasvanut juuri lapsiperheiden osalta. Tästä huolimatta toimeentulotukea saavien lapsiperheiden lukumäärä on laskenut (kts. taulukko 4).

3.4. Köyhyys lapsiperheissä

Lapsiperheiden köyhyysaste kohosi yli kaksinkertaiseksi 1990-luvun aikana, koska lapsiperheet jäivät jälkeen yleisestä tulokehityksestä. Tähän vaikutti se, että sosiaalietuudet laskivat 1990 -luvun aikana. Erityisesti köyhtyivät alle kouluikäisten lasten perheet. Lapsiperheiden köyhyys ei näytä olevan pitkäaikaista. (Raunio 2004, 203.) Köyhyyden lyhytaikaisuus johtuu yleensä siitä, että vanhemmat ovat aktiivisia työmarkkinoilla ja työuran edetessä perheen taloudellinen tilanne yleensä paranee (Lammi-Taskula & Salmi 2008, 41). Lapsiperheiden osuus on kasvanut alimmissa tuloluokissa 1990-luvulta lähtien (Moisio 2005, 58).

Lapsiperheiden köyhyysriski on suurempi, jos kumpikaan vanhemmista ei käy ansiotyössä. Riski kasvaa myös jos perheen paremmin ansaitseva joutuu pois ansiotyöstä. Huoltajan alhainen koulutus on yhteydessä lapsiperheiden köyhyysriskiin, kuten myös perherakenne. Perherakenteissa köyhyysriski on suurinta nuorissa, suurissa ja yksinhuoltajaperheissä. Perheen päätulonsaajan sukupuoli on vaikutusta perheen köyhyysriskiin. Päätulonsaajan ollessa nainen, on köyhyysriski suurempi niin yhden kuin kahden huoltajan perheissä. (Salmi & Sauli & Lammi-Taskula 2009, 84–86.)

Köyhyyttä voidaan mitata monella eri tavalla. Ei ole olemassa mitään yhteistä hyväksyttyä köyhyyden määritelmää, vaan kaikki ovat sopimuksenvaraisia. (Helne yms. 2003, 131.) Tutkijoiden mukaan teollistuneissa yhteiskunnissa köyhyys johtuu sosiaalisen toimintakyvyn rajoittuneisuudesta, jonka aiheuttaa taloudellisten resurssien puute (Kangas & Ritakallio 2008, 3). Köyhyys vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin taloudellisella ja sosiaalisella tasolla. Moisio (2008, 256) mukaan vauraissa hyvinvointivaltioissa köyhyyden ymmärretään olevan pitkälti suhteellista, joten mielestämme voidaan sanoa köyhyyden olevan sosiaalipoliittinen käsite. Köyhyyteen liittyy moraalinen yhteiskuntapoliittinen velvoite; köyhyys on pyrittävä hävittämään. Jo perustuslaki määrittelee, että Suomen kansalaisille on taattava riittävä toimeentulo. Vaikka Suomessa vallitsee

periaatteellisella tasolla yksimielisyys, että kenenkään ei tulisi elää köyhydessä, kuitenkin yksimielisyys katoaa, kun aletaan pohtia, minkä puutetta köyhyys oikeastaan on ja miten perustuslakiin kirjattu vaatimus riittävästä toimeentulosta tulisi taata. (Kangas & Ritakallio 2008, 3.)

Toimeentulotuki on jäänyt pahasti jälkeen tulokehityksestä, koska toimeentulotuki on noin viidennes väestön keskitulosta ja noin kolmannes 60 prosenttia köyhyysrajasta (Kangas & Ritakallio 2008, 11). Vuonna 2005 erotus köyhyysrajan ja toimeentulotuen välillä oli noin 200 euroa kuukaudessa. Toimeentulotuen pitäisi olla lähes 7 euroa päivässä korkeampi, jotta se olisi köyhyysrajan tasolla. Köyhyysraja oli vuonna 2003 vähän yli 500 euroa kuukaudessa. (Ritakallio 2007, 135–137.) Vuonna 2007 köyhyysraja oli noin 1 100 euroa kuukaudessa yhden hengen taloudessa (Salmi & Sauli & Lammi-Taskula 2009, 79).

Eri tutkimuksissa käytetään monia eri köyhyysmittareita, joiden kautta saadaan erilaisia köyhyysrajoja. Tästä johtuen myös Kallion ja Ritakallion (2008, 6) mukaan köyhyyden laajuudesta saatava kuva muuttuu. Samoin muuttuu myös se, mitkä väestöryhmät määritellään köyhiksi. Tuloihin perustuvat köyhyysrajat ovat eniten käytettyjä köyhyysmittareita, näihin kuitenkin sisältyy ongelma, että samat taloudelliset resurssit omaavat taloudet voivat saavuttaa erilaisen elintason (Moisio 2008, 257). Opinnäytetyön kannalta tärkeimmät köyhyyden mittarit ovat suhteellinen köyhyys, subjektiivinen köyhyys, sekä asiakkuus toimeentulotuessa.

Subjektiivisessa köyhyysmittarissa pyritään saamaan asianomaisen oma ääni kuuluville. Sen tavoitteena on paikantaa ihmisten tuntemuksiin perustuvat toimeentulovaikeudet, vaikka ne eivät voi olla kriteereinä päätöksenteossa. Yhteiskunnallisesti voidaan ihmisen katsoa olevan köyhä, mutta subjektiivisesti hän ei välttämättä koe samoin. Kokemus subjektiivisesta köyhyydestä vaikuttaa itsekunnioitukseen, omanarvontuntoon ja luottaminen omiin vaikutusmahdollisuuksiin heikkenee. (Kangas & Ritakallio 2008, 15.)

Suhteellisella köyhyydellä tarkoitetaan kykenemättömyyttä osallistua yhteiskunnassa yleisesti odotettuun elämäntapaan ja saavuttaa minimiksi katsottu elintaso. Se määritellään mediaanitulojen mukaan. Suhteellinen köyhyys riippuu pitkälti yhteiskunnan keskimääräisestä elintasosta, mikäli elintaso nousee, nousevat myös käsitykset minimiksi katsotusta elintasosta. Esimerkiksi aikaisemmin vain varakkailta oli tietokone, nykyään

sen katsotaan olevan joka kodin välttämättömyshyödyke. (Moisio 2008, 256–257, 259.) Suhteellinen köyhyys ei kuitenkaan kerro sitä, miten köyhiksi määrittyvät ihmiset tosiasiallisesti tulevat toimeen (Raunio 2004, 207).

Suhteellinen köyhyys voidaan mitata myös kotitalouden jäsenten määrä ja heidän iät suhteutettuna kotitalouden tuloihin. Eurostatin suhteellinen köyhyysriskiraja on Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (2009, 21–22) mukaan yksinasuvalla 1000 euroa kuussa nettona ja jokaisesta seuraavasta aikuisjäsenestä 500 euroa ja jokaisesta lapsesta 300 euroa. Mikäli toinen vanhemmista on kotona hoitamassa lapsia, voi tämä usein pudottaa kotitalouden tulot köyhyysrajan alapuolelle. Tästä johtuen suhteellinen köyhyys liittyy vahvasti kotitaloudessa työssäkäyvien osuuteen kotitalouden jäsenistä. (Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys 2009, 21–22.)

Asiakkuus toimeentulotuessa on yksi lähestymistapa köyhyyteen. Siinä köyhyyden rajan määrittelee poliittinen päätöksenteko ja avun hakeminen sekä tarve. Sosiaalihuollon asiakkaat ovat yhteiskunnassa heikoimmin toimeentulevia myös saadun avustuksen jälkeen. Poliittis-hallinnollisesti määritellään normitulot, jonka alittavilla on oikeus toimeentulotukeen. (Kangas & Ritakallio 2008, 16.) Toimeentulotukea ajateltaessa köyhyyden määritelmänä on huomattava, että se on aina toissijaista toimeentuloa eli ongelmat ovat aina ensisijaisessa perusturvassa (Raunio 2004, 206). Toinen toimeentulotukiasiakkaan köyhyysmittarin heikkous on se, että apu myönnetään vain hakemuksesta, mutta osa normitulon alittavista ei hae apua. Näin syntyy piiloköyhyys. Tästä johtuen asiakkuusmittari ei ole käyttökelpoinen köyhyysvertailuissa. (Kangas & Ritakallio 2008, 16–17.)

Suhteellinen köyhyys määrittää eri ryhmät köyhiksi kuin toimeentulotukiköyhyysmääritelmä. Toimeentulotuki köyhyysmääritelmänä ilmaisee suhteellista köyhyysmääritelmää suuremmin ihmisten toimeentulon ongelmia ja sosiaaliturvajärjestelmän heikkouksia. Suhteellinen ja toimeentulotukiköyhyys ovat vain osittain päällekkäisiä ryhmiä ja ne mittaavat erilaista taloudellista köyhyyttä. Suhteelliseen köyhyyteen ja toimeentulotukiköyhyyteen ei voida vaikuttaa samanlaisilla toimenpiteillä; suhteellista köyhyyttä vähentävät toimenpiteet eivät auta toimeentulotukiköyhyyteen ja päinvastoin. (Raunio 2004, 197–198, 207–208.)

Lapsiperheiden suhteellisen köyhyyden lisääntyminen on ongelma, vaikka yhteiskuntapolitiikka pyrkiikin tasaamaan tuloeroja. Sosiaalipolitiikan heikentynyt kyky tasata tulojaossa olevia eroja ei yksinään selitä lapsiperheiden köyhyyttä vaan sitä lisää myös heikentynyt sijoittuminen työmarkkinoille. Lapsiperheiden toimeentulo onkin jäänyt jälkeen yleisestä toimeentulon kehityksestä. (Raunio 2004, 202, 204.) Työttömyyden ja perhepoliittisten tulonsiirtojen lisäksi lapsiperheiden köyhyyttä aiheuttavat lapsiperheiden korkea verorasitus, vähimmäisvanhempainrahojen ja kotihoidontuen matala taso, asumiskustannusten kalleus, opintorahan matala taso, pitkäaikaissairaudet ja vammaisuus (Lapsiperheiden köyhyyden poistaminen 2007, 9).

Salmi & Sauli & Lammi-Taskulan (2009, 79) mukaan mediaanitulorajan alapuolelle jääneiden lapsiperheiden osuus on noussut 7 prosenttia vuodesta 1995 vuoteen 2007, jolloin köyhyysrajan alapuolelle jääneiden lapsiperheiden osuus oli 13 prosenttia kaikista lapsiperheistä. Lapsiperheiden köyhyydellä voi olla suuret ja pitkävaikutteiset seuraukset. Se voi aiheuttaa ylisukupolvista köyhyyttä ja syrjäytymistä, samalla kun on inhimillisesti ja yhteiskunnallisesti kallista. Lapsiperheiden köyhyys voi heikentää vanhempien mahdollisuutta vastata lapsen huolto- ja elatustehtävistä, sekä heikentää lapsen mahdollisuuksia hyvään lapsuuteen. Lapsiin perheen köyhyys voi vaikuttaa heikentämällä osallistumismahdollisuuksia sekä lisätä syrjäytymisriskiä, samoin kuin heikentää fyysistä ja psyykkistä terveyttä. (Lapsiperheiden köyhyyden poistaminen 2007, 19.)

Toimeentulotuen varassa elävillä lapsiperheillä on rajalliset mahdollisuudet hyödyntää halpoja hintoja ja tarjouksia. Jos ei ole varaa lehtiin tai Internetiin, hintaseuranta voi olla vaikeaa. Usein toimeentulotuen varassa olevilla ei ole varaa autoon, joten suuret marketit voivat olla vaikeasti tavoitettavissa. Ilman autoa on usein vaikea kuljettaa suurempia tavaramääriä, joten isojen pakkauskokojen vuoksi edullisempi tuote jää usein hankkimatta. Lisäksi vähävaraisuuden johdosta ongelmana voi olla varastotilojen tai pakastimen puute, jolloin muun muassa kausi- ja tarjoustuotteiden varastoiminen ja säilöminen voi olla mahdotonta. Vähävaraisuuden vuoksi edullistenkin tuotteiden hamstraaminen on usein mahdotonta. Edellä mainittujen asioiden vuoksi toimeentulotuen varassa elävät lapsiperheet joutuvat ostamaan yleensä tuotteensa lähikaupasta päivän tai parin tarpeisiin. (Ritakallio 2007, 135–136.)

Lapsilisä on verotonta tuloa eikä sitä oteta muissa tuloissa ja etuuksissa huomioon, mutta toimeentulotuessa lapsilisä lasketaan tuloksi. Lapsilisän huomioon ottaminen tulona

toimeentulotukea laskettaessa vaikeuttaa pienituloisten lapsiperheiden taloudellista asemaa. Yksi keino vähentää lapsiperheiden köyhyyttä, olisi jättää lapsilisä huomioimatta tulona toimeentulotukea laskettaessa. Näin tämä toimenpide kohdistuisi kaikkein pienituloisimpiin lapsiperheisiin ja olisi merkittävä taloudellinen apu heikoimmassa asemassa oleville. Parpon (2006, 54) mukaan eräs vaihtoehto olisi jättää toimeentulotukilaskelmassa huomioimatta lapsilisä ensimmäisen lapsen osalta. (Parpo 2006, 50, 54.)

Perhepoliittisen strategian (2003, 12) tavoitteena on, että vuoteen 2010 mennessä köyhyysrajan alapuolella olevien lapsiperheiden osuus on pienentynyt. Tähän tavoitteeseen pyritään tasaamalla lapsista aiheutuvia kustannuksia. Yhtenä keinona voidaan käyttää lapsilisän jälkeensäneisyyden korjaamista ja sen sitomista indeksiin, lisäksi nostamalla vanhempainpäivärahan vähimmäistasoa ja kotihoidontuen tasoa. (Perhepoliittinen strategia 2003, 13, 16.)

3.5. Lapsilisä ja sen merkitys toimeentulotukea saavissa perheissä

Lapsilisäjärjestelmä astui Suomessa voimaan lokakuussa vuonna 1948. Seuraavana vuonna lapsilisä muodosti 40 prosenttia kaikista sosiaalimenoista, mikä kuvasi paitsi lapsilisien merkitystä, myös muiden sosiaalimenojen vähäisyyttä. Lapsilisä oli huomattavan suuri etuus, se oli Suomen siihen asti kallein sosiaalinen uudistus. Aluksi lapsilisää maksettiin alle 16 – vuotiaista lapsista. Vuonna 1962 lapsilisien suuruus porrastettiin niin, että ensimmäisen lapsen jälkeen syntyneet lapset saivat korkeamman lapsilisän. Tämän uudistuksen jälkeen lapsilisä tasoitti lapsettomien ja erikokoisten lapsiperheiden välisiä tuloeroja. Vuonna 1986 lapsilisää alettiin maksaa 17 – ikävuoteen saakka. (Hiilamo 2006, 103, 105, 110, 112.) Lapsivähennys poistettiin verotuksessa vuonna 1994 ja siitä syntyviä säästöjä ohjattiin lapsilisäjärjestelmään, joka toteutettiin tasokorotuksena. Lapsilisien korotuksia leikattiin kuitenkin jo vuonna 1995 ja leikkauksia alettiin korjata vasta vuonna 2004. (Moisio 2005, 17, 32, 35.) Lapsilisän reaali muutos vuosina 1991–2007 ensimmäisestä lapsesta on laskenut 12 prosenttia verrattuna ansiotason muutokseen. Toisesta lapsesta tämä vastaava muutos on jo 23 prosenttia. (Särkelä & Eronen 2007, 42–43.) Mikäli lapsilisät haluttaisiin korottaa vuoden 1994 reaalitasolle, pitäisi niitä nostaa 17,5 prosenttia (Lapsiperheiden köyhyyden poistaminen 2007, 17).

Lapsilisää maksetaan alle 17-vuotiaan lapsen elatusta varten (Lapsilisälaki 1992) ja siihen on oikeus kaikilla Suomessa asuvilla lapsilla (Ihalainen & Kettunen 2006, 71). Lapsilisä maksetaan yleensä lapsen huoltajalle ja se on verotonta tuloa. Etuus maksetaan kuukausittain ja maksaminen alkaa lapsen syntymää seuraavan kalenterikuukauden alusta ja sitä haetaan Kansaneläkelaitoksesta. (Hämäläinen 2009, 43.) Lapsilisä päättyy sen kuun lopussa, jonka aikana lapsi täyttää 17 vuotta tai lapsi muuttaa pysyvästi ulkomaille tai alkaa saada kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä (Lapsilisä 2009).

Lapsilisän määrä suurenee lapsiluvun mukaan (Hämäläinen 2009, 43). Ensimmäisestä lapsilisään oikeutetusta lapsesta maksetaan vuonna 2009 lapsilisää 100,00 euroa kuukaudessa, toisesta lapsesta 110,50 euroa kuukaudessa, kolmannesta 141,00 euroa ja neljännestä 161,50 euroa. Viidennestä ja sitä useammasta lapsilisään oikeutetusta lapsesta maksetaan 182,00 euroa kuukaudessa. (Lapsilisän määrä 2009.)

Taulukosta 7 näkee lapsilisää saaneiden perheiden ja lasten lukumäärät koko maan alueella. Samoin taulukossa näkyvät lapsilisää saaneiden perheiden ja lasten lukumäärien muutokset vuosina 1990–2007. Taulukossa ovat mukana myös yksinhuoltajaperheet.

Taulukko 7. Lapsilisää saaneet lapset ja perheet 1990–2007 koko maan alueella

	1990	1995	2000	2005	2007
Perheet	620 000	614 600	586 800	569 600	565 200
Lapset	1 089 500	1 097 400	1 063 700	1 034 400	1 024 500

1990–2007 vuosien aikana niin lapsiperheiden kuin lastenkin lukumäärä on vähentynyt (Lapsilisät 2008). Taulukosta voi päätellä, että lasten lukumäärä suhteessa perheiden lukumäärään ei ole laskenut yhtä voimakkaasti. Tämän perusteella perheiden lapsiluku on kasvanut vuodesta 1990 keskimääräisesti 1,76 lapsesta perhettä kohden vuoteen 2007 1,81 lapseen perheessä. Tällä on merkitystä lapsiperheiden talouteen heikentävästi.

Lapsilisää ei ole sidottu elinkustannusindeksiin, jonka vuoksi se on jäänyt jälkeen indeksikehityksessä. Tästä johtuen pienituloisimpien riippuvuus toimeentulotuesta kasvaa. (Särkelä & Eronen 2007, 173.) EAPN-FIN Lapsiköyhyystyöryhmän (2007, 4) mukaan lapsilisät tulisi sijoittaa elinkustannusindeksiin niiden reaaliarvon turvaamiseksi sekä niiden määrä palauttaa vuoden 1995 leikkausta edeltävälle reaalitasolle. Vuonna 1994 poistettiin alle kolmivuotiaasta lapsesta lapsilisäkorotus, mutta EAPN-FIN Lapsi-

köyhyystyöryhmän (2007, 8) esityksen mukaan korotus tulisi palauttaa, koska alle kolmivuotiaiden lapsiperheiden tulotaso on muita lapsiperheitä alhaisempi ja köyhyysriski suurempi.

Lapsilisää maksetaan 17 vuoden ikään asti, mutta toimeentulotuessa lapseksi katsotaan alle 18 -vuotiaat (Särkelä & Eronen 2007, 173). Vanhemmilla on elatus- ja huoltovastuu myös 17 – vuotiaista lapsistaan, joiden menot ovat suuret muun muassa koulu- ja harrastusmenojen vuoksi. Vähävarainen perhe joutuu taloudellisesti tiukoille lapsilisän maksamisen päättyessä. (EAPN-FIN Lapsiköyhyystyöryhmä 2007, 4.) EAPN-FIN:n Lapsiköyhyystyöryhmän (2007, 4) mukaan lapsilisän maksamista tulisi jatkaa 18:sta ikävuoteen asti.

4. TOIMEENTULOTUKI - ELÄMÄN TURVA?

4.1. Toimeentulotuen riittävyys

Ritakallio (2007, 135–137) on laskenut, että suomalaisella köyhällä on rahaa päivittäisiin menoihinsa noin 11 euroa vuorokaudessa asumiskulujen jälkeen. Tällä 11 eurolla päivässä on selvittävä erinäisistä hankinnoista ja maksuista, terveydenhuoltomenoista, siisteydestä, harrastuksista ja vapaa-ajan menoista. Kun 11 eurosta vähennetään ruokamenot jää jäljelle 5,5 euroa. Tämä noin 6 euron ruokamenojen osuus vastaa sosiaali- ja terveysministeriön 1998 antamaa ohjeistusta toimeentulotuen toimeenpanijoille. Kun tästä 5,5 eurosta maksetaan siisteys ja puhtaus, vaatetus, puhelin- ja muut viestintäkulut, jää jäljelle karkeasti arvioiden 2,5 euroa päivää kohden. Tällä jäljelle jääneellä 2,5 eurolla pitäisi voida harrastaa, sisustaa kotia ja juhlia merkkipäiviä eli elää nykyaikaista elämää. (Ritakallio 2007, 135–137.) Vuoden 2009 toimeentulotuen perusmäärien korotuksen johdosta on päivittäisten ruokamenojen osuus hieman alle 7 euroa päivässä (Toimeentulotuki – opas toimeentulotukilain soveltajille 2007, 60).

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli, onko toimeentulotuen perusosa riittävä? Tätä asiaa kysyttiin sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntäviltä työntekijöiltä seuraavanlaisilla kysymyksillä: onko toimeentulotuki mielestäsi riittävä? Onko toimeentulotuki mielestäsi riittävä saatekirjeessä mainittujen perhetyyppien osalta? Mikä olisi mielestäsi riittävä toimeentulotuki, mikäli asumiskustannuksia ei lasketa mukaan?

Perheiden huoltajat totesivat toimeentulotuen riittävän perusmenoihin ”mutta eipä se palion muuhun sitten riitäkkää” sekä ”se on kyllä hilikun kilikun... ei sillä kyllä mitään ylimääräistä kyllä laita... just ja just toimeen tulee”. Sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävästä viidestä kyselyyn vastanneesta työntekijästä kolme oli selkeästi sitä mieltä, ettei toimeentulotuen perusosa ole riittävä.

Ei ole. Perustoimeentulotuella, joka on viimesijainen sosiaalietuus, perheiden toimeentulo pysyy just ja just elämisen rajalla. Tämä johtaa usein velkaantumiseen tai jo olemassa olevan velkakierteen pahenemiseen. Esim. perheenjäsenen sairastuminen saattaa heittää koko talouden ”päällelleen.”

Kansalaisbarometrin (2009, 154) tekemässä kyselyssä 81 prosenttia vastaajista katsoi yhden tai useamman etuuden rahallisen tason liian alhaiseksi. Forman (2006, 170) artikkelin mukaan lapsiperheistä noin 29 prosenttia piti sosiaaliturvan tasoa liian alhaisena, sopivana sitä piti 57,5 prosenttia ja liian korkeana sosiaaliturvan tasoa piti 14 prosenttia lapsiperheistä. Sosiaalitoimiston työntekijöiden mukaan, kaksi oli sitä mieltä, että toimeentulotuen perusosa on sinällään riittävä viimesijaisena etuutena, mutta ensisijaiset etuudet, esimerkiksi työttömyysturva, asumistuki ja kotihoidontuki, eivät ole riittävän suuret takaamaan kaikille riittävää toimeentuloa nykyhintatasoon nähden.

Sallilan (2009, 174) mielestä toimeentulotuen perusosat ovat noin puolet siitä mitä niiden pitäisi olla, jotta toimeentulotuki olisi riittävällä tasolla, eli pitäisi tuloköyhyyden poissa. Opinnäytetyössä perhetyyppi rajoitettiin kahden aikuisen talouteen, jossa asuu myös alle 17-vuotiaita lapsia. Kysyttäessä onko toimeentulotuki riittävä kohderyhmämme osalta kaikkien viiden vastaajan mielestä, toimeentulotuki ei ole riittävä lapsiperheiden osalta. Erään työntekijän mielipide oli, että ”perheet ovat varmasti taloudellisesti tiukoilla, vaikka saavat toimeentulotuen”. Edelleenkin osa vastaajista oli sitä mieltä, että ”useimmat perheet eivät olisi toimeentulotuen tarpeessa jos perusturva olisi riittävä”. Riittämättömyys näkyy varsinkin silloin, kun on kyse pitkäaikaisesta toimeentulotuen asiakkuudesta.

Toimeentulotuen riittävyttä tarkennettiin kysymällä sosiaalitoimen työntekijöiltä, mikä heidän mielestään olisi riittävä toimeentulotuki, mikäli asumiskustannuksia ei laskettaisi mukaan. Vastauksista tuli ilmi, että riittävä toimeentulotuki on aina venyvä käsite eikä siihen ole yksiselitteistä vastausta; ”yhdelta riittää joku summa, joka taas ei toiselle riitä alkuunkaan”. Tietyn rahamäärän arvioiminen riittäväksi toimeentulotueksi koettiin vaikeaksi, mutta yhdessä vastauksessa tuli ilmi, että perusnormi voisi olla korkeampi. Ainoastaan yksi työntekijä arvioi riittäväksi summaksi noin 1500 euroa kuukaudessa, ilman asumiskustannuksia, lapsiperheelle, jossa on kaksi aikuista ja kaksi alle 10-vuotiasta lasta. Kysyttäessä samaa asiaa perheiden huoltajilta, oli toisen huoltajan mielipide ”Rahahhaan ei oo koskaa tarpeeksi, mutta tuota jos minimin laskee nii veikkaisin, että jos 50 euroa per henkilö jos sais kuukaudessa lissää, nii sehän ois älytön ero”.

Kansalaisbarometri (2009, 64) tekemän tutkimuksen mukaan asumiseen liittyvät säännölliset menot, kuten sähkö, vuokra, yhtiövastike sekä lämmitys aiheuttavat maksuvaikeuksia noin puolella vastaajista. Tulokehityksen ohella perheiden toimeentuloon vai-

kuttavat asumiskustannukset. Vuokrien reaalin nousu on ollut tulokehitystä nopeampaa. Kahdessa alimmassa tuloviidenneksessä vuokrat ovat nousseet noin 30 prosenttia, mutta tulot vain noin 20 prosenttia. (Salmi & Sauli & Lammi-Taskula 2009, 80–81.) Haastateltava perheenhuoltaja koki asumiskulujen vevän huomattavan osan perheen tuloista ”...mitä jää vuokraa maksettavaksi ja sähkölaskua. Sähköki on niin älyttömästi nousu”.

Työntekijöiden vastauksista tuli ilmi toimeentulotuen viimesijaisuus ja laissa tarkoittama lyhytaikaisuus. ”Toimeentulotuen perusosan nostamisella tuskin mitään muutetaan, koska se lisää vain kuntien menoja. Eikä sitä nostettas kuitenkaan satoja euroja.” Toimeentulotuen ei tulisi olla varsinainen tulonlähde, kun muut etuudet eivät riitä, vaan ensisijaisia etuuksia tulisi korottaa, jolloin perheiden tilanne paranisi.

Lasten kustannukset pienituloisissa lapsiperheissä muodostavat suuremman osuuden menoista kuin muissa perheissä. Perheen koko, tulotaso ja lapsen ikä vaikuttavat lapses- ta aiheutuviin kustannuksiin. (Perhepoliittinen strategia 2003, 24.) Lapsista aiheutuvat menot kasvavat lasten kasvun myötä; alle kouluikäisistä lapsista aiheutuvat menot ovat huomattavasti alhaisemmat kuin aikuistuvan nuoren (Moisio 2005, 38).

Kauppinen & Karvonen (2008, 83) tekemän tutkimuksen mukaan lapsiperheistä 30 prosenttia kokee menojen kattamisen tuloilla olevan hankalaa. Salmi & Sauli & Lammi-Taskulan (2009, 87) mukaan alimmassa tuloluokassa yli puolet lapsiperheistä koki menojen kattamisen hankalaksi. Kansalaisbarometrin (2009, 59) tekemän kyselyn mukaan 11 prosentilla kotitalouksista tulot riittävät erityisen huonosti vaatteisiin sekä jalkineisiin ja melko huonoksi sen kokevat 26 prosenttia suomalaisista talouksista. Ritakallion (2007, 136) mukaan toimeentulotuesta jää ruokamenojen jälkeen asiakkaalle karkeasti arvioiden 5,5 euroa päivää kohden. Tästä maksetaan muun muassa vaatetus, joille vuodenaikojen suuri vaihtelu asettaa omat vaatimuksensa. Vaatteita on myös pestävä, ne kuluvat ja niiden uusiminen on kallista. (Ritakallio 2007, 136.) Haastateltava perheen huoltaja koki vaatemenojen olevan huomattava osa talouden menoista.

Mutt ensinäki ku on kasvavia lapsia, niin sitä ei ajatella, että kuinka paljon ne kasvaa ja kuinka paljon vaatteita esimerkiks mennee. Mennee meilä esimerkiks mennee talavesa ... kolomet toppahousut. Ja se on niinkö aivan hirveetä se vaat- teitten meneminen mikä mennee ... mutta se että kyllä siinä pitäis ottaa huomi- oon se, että minkä ikäisiä lapsia sulla on ja just ku ne kasvaa ja että tarvi vaat- teita. Ja ei aina haluta mennä jonneki kirppikselle kattomaan, vaatteita lapsille. Ja vaatteet on hirviän hintasia...

Toimeentulon perusosa on yli 10-vuotiaalla suurempi kuin alle 10-vuotiaalla (Toimeentulotuen perusosien määrät 2009). Voidaan ajatella, että perheessä, joissa on eri-ikäisiä lapsia, vanhemmilta sisaruksilta jäisi nuoremmille vaatteita. Välttämättä näin ei kuitenkaan jokaisessa perheessä ole, mikäli lapset ovat eri sukupuolta tai ovat kovia kuluttamaan vaatteita, jolloin ne eivät säily nuoremmille sisaruksille. Haastateltava koki, että vaatteet jäävät pieneksi ja kuluvat nopeasti. Pienillä tuloilla ei ole vara ostaa aina uutta vaatetta, vaan joutuu turvautumaan käytettyihin, kirpputorilta hankittuihin vaatteisiin. Nämä vaatteet eivät kuitenkaan kestä kuten uudet, jolloin vaatteita täytyy hankkia useammin. Useat toimeentulotuen varassa elävät lapsiperheet joutuvat kuitenkin vähäisten kuukausitulojensa johdosta turvautumaan halpoihin kirpputorituotteisiin, vaikka pidemmällä aikavälillä perheelle olisi taloudellisempaa kyetä ostamaan kestäviä, uusia tuotteita.

4.2. Toimeentulotuen vaikutus hyvinvointiin

Hyvinvointi voidaan määritellä kahdella tavalla; resurssiperusteisella sekä tarvelähtöisellä. Resurssiperusteisessa hyvinvoinnissa tarkastellaan hyvinvointia mahdollisuuksien ja voimavarojen tai tarpeiden perusteella. Resurssiperusteisessa hyvinvoinnissa ihmisille annetaan tai tarjotaan erilaisia voimavaroja ja he itse päättävät, miten he näitä mahdollisuuksia käyttävät. Tarvelähtöinen hyvinvointi painottaa ihmisten tarpeisiin vastaamista. Siinä huomioidaan riittävä elintaso, yksilölliset toiveet ja tarpeet, itsensä toteuttaminen sekä tarve saada hyväksyntää. Tarvelähtöisessä hyvinvoinnissa yhteiskunta kuitenkin luo jonkinlaiset kaikkia koskevat perusnormit. Yhdistettäessä tarve- ja resurssilähtöinen hyvinvointiajattelu, voidaan todeta, että hyvinvointi on yksilöllisistä ja yhteisöllisistä osista koostuva kokonaisuus. Hyvinvoinnin osia ovat aineellinen tai materiaallinen hyvinvointi, työ ja koulutus, terveys, sosiaaliset verkostot sekä sisäinen elämänhallinta ja oma kokemus elämänlaadusta. Kun hyvinvoinnin osat ovat tasapainossa ja riittävät, hyvinvointi on kunnossa niin yksilöllä kuin yhteiskunnassa. (Ihalainen & Ketunen 2006, 15–17.) Pienituloisuudella on johdonmukainen yhteys kaikkiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin (Karvonen 2008, 107).

Lammi-Taskulan & Bardyn (2009, 62) tekemän tutkimuksen mukaan sekä pieni- että suurituloisillakin iloa tuottavat asiat ovat sellaisia, jotka maksavat hyvin vähän tai ovat

ilmaisia. Pienituloisimpien perheiden yhteiset ilon aiheet olivat pelit, leikit, ulkoilu sekä lukeminen ja musiikin kuuntelu. Molemmissa tuloluokissa vähiten ilon aihetta tuotti yhteiset elokuvissa käynnit. Myös yhdessä ostoksilla käynti tuotti tutkimuksen mukaan vähäisessä määrin iloa niin pieni- kuin suurituloisissakin. (Lammi-Taskula & Bardy 2009, 62.)

Kansalaisbarometrin (2009, 29) tekemän tutkimuksen mukaan valtaosa suomalaisista on tyytyväisiä omaan hyvinvointiinsa. Hyvinvointiaan hyvänä tai melko hyvänä pitää 73 prosenttia ja kohtalaisena 16 prosenttia täysi-ikäisistä suomalaisista. Huonoksi tai melko huonoksi hyvinvointinsa arvioi 11 prosenttia, joka on väestötasolle suhteutettuna runsas 450 000 täysi-ikäistä suomalaista. Lapin alueella 44 prosenttia väestöstä kokee hyvinvointinsa hyvänä ja vain 4 prosenttia kokee hyvinvointinsa huonona. Työttömistä lapsiperheistä 35 prosenttia kokee hyvinvointinsa hyvänä ja vastaavasti 10 prosenttia kokee hyvinvointinsa huonona. (Kansalaisbarometri 2009, 29, 247–248.)

Hyvinvointi on riippuvainen kulttuurin perustekijöistä kuten yhteiskunnan arvorakennelmasta, talouden toimintamekanismeista, hallinnon yleisestä toimivuudesta ja kansainvälisestä taloudesta. Sosiaaliturva on vain yksi väestön hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä, jonka rooli on perinteisesti nähty yhteiskunnassa tasa-arvoa vahvistavana. (Sosiaaliturvan uudistamiskomitean 2009, 16.) Koetussa hyvinvoinnissa, Kansalaisbarometrin (2009, 31) tekemän tutkimuksen mukaan, on alueellisia eroja, Lapin maakunnassa hyvinvointi koettiin keskimääräistä parempana kuin itäisen Suomen maakunnissa.

Toinen tutkimuskysymys oli, kuinka toimeentulotuki vaikuttaa perheen hyvinvointiin? Tätä asiaa tutkittiin seuraavilla kysymyksillä: kuinka koet toimeentulotuen vaikuttaneen perheiden hyvinvointiin? Kuinka toimeentulotuen poistaminen vaikuttaisi perheiden hyvinvointiin? Esimerkki; mitä jäisi pois toimeentulotuen poistamisen myötä, miten se mielestäsi näkyisi perheen arjessa. Mitä arvelet perheiden saaneen, taloudellisen hyödyn lisäksi, toimeentulotuen myötä? Esimerkiksi; tuleeko muunlaistakin hyvinvointia kuin materiaalista, jos tulee niin millaista, miten se mielestäsi näkyy perheen arjessa.

Vastauksissa sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävät työntekijät kertoivat käsityksistä toimeentulotuen vaikutuksista perheiden hyvinvointiin. Useamman vastaajan mielestä ensisijaisten tukien riittämättömyyden vuoksi toimeentulotuki mahdollistaa juuri ja juuri toimeen tulemisen. Työntekijöiden mielestä ilman toimeentulotukea perheiden ti-

lanne olisi taloudellisesti erittäin heikko, mutta taloudellinen hyvinvointi on noussut, kun ovat saaneet toimeentulotukea.

Perheiden haastatteluissa tuli ilmi, että toimeentulotuki auttaa perheen hyvinvointia jonkin verran. Pääsääntöisesti siitä saatu hyvinvointi on vähäistä ja toimeentulotuki meneekin enimmäkseen perusasumiskuluihin.

No, kyllähän se on tietenkin auttanut jonku verran tässä. Onhan se hyvä, että sitä saa etes vähänkään mitä saa, että kyllä se jonku verran auttaa, mutta ei se kyllä. Sillä saa jonku verran ostettua jotaki, mutta hyvin vähän. Enimmäkseen se menee siihen vuokraan ja sähkөөn ja tämmöseen, että.

Kahden työntekijän mielestä toimeentulotuella perheet tulevat juuri toimeen, mutta perheiden hyvinvointia sillä ei paranneta. Perheet selviävät toimeentulotuella niukasti joka päiväisestä elämästään, mutta mihinkään ylimääräiseen ei jää varaa.

Esim. suomalainen tietoyhteiskunta vaatii asukkailtaan tietokoneen omistamista niin tässäkin kohti lapsiperheet jäävät ”junasta”. Samoin digibox vaaditaan kaikilta talouksilta, mutta toimeentulotuessa sen hankintaa ei huomioitu.

Esim. lasten harrastus tai TV-luvan maksaminen tuottaa monille ongelmia, koska informaatiomenot sisältyvät normiperusosaan

Toimeentulotukityötä ei tule mieltää vain rahan jakamiseksi, vaan tavoitteena on katkaista pitkäaikainen toimeentulokiriippuvuus ja aktivoida tuen saajia työmarkkinoille. Jotta haasteisiin voidaan vastata, edellyttää se kokonaisnäkemystä asiakkaan tilanteesta ja monipuolista ammatillista osaamista. (Raunio 2004, 45.) ”Sehän on taloudellinen hyöty periaatteessa puhtaasti”, oli toisen perheenhuoltajan mielipide toimeentulotuesta. Perheissä, joissa talous on tiukoilla, vanhemmat arvioivat lastensa hyvinvoinnin olevan hieman heikommat kuin taloudellisesti paremmassa asemassa olevilla, hyvinvoinnin erot eivät kuitenkaan ole suuret (Salmi & Sauli & Lammi-Taskula 2009, 90). Ainoastaan yksi työntekijä pohti toimeentulotuen vaikutusta perheiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin taloudellisen hyvinvoinnin lisäksi. Työntekijän mielestä perheiden kokonaistilannetta tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti sekä mahdollisiin ongelmiin esimerkiksi velkaantumiseen, päihde- ja mielenterveysongelmiin, tulee puuttua ja etsiä niihin ratkaisuja. Tällä tavalla toimeentulotukea myöntävät työntekijät voivat auttaa ja helpottaa perheen jaksamista eteenpäin.

Kansalaisbarometrin (2009, 41) tutkimuksen mukaan toimeentulon koetaan heikentyneen hintojen nousun myötä, varsinkin sosiaaliturvan varassa elävien toimeentulo on

entisestäään vaikeutunut. Kansalaisbarometrin tutkimuksessa 8 prosenttia vastaajista koki ruokahankintojen tuottavan taloudellisia vaikeuksia, usein pakollisten perusmenojen jälkeen on suunniteltava hyvin tarkkaan, millaiseen ravintoon rahat riittävät. (Kansalaisbarometrin 2009, 41, 64.) Pyysimme työntekijöitä pohtimaan, kuinka toimeentulotuen poistaminen vaikuttaisi perheiden hyvinvointiin? Esimerkkinä käytettiin ajatusta, mitä jää pois toimeentulotuen poistamisen myötä ja miten se heidän mielestään näkyy perheen arjessa. Työntekijöiden mielestä ”toimeentulotuenkin kanssa elämä on köyhyysrajalta tai juuri sen yli” ja toimeentulotuen poistamisen myötä ”perheet olisivat taloudellisesti entistä tiukemmilla”, ”köyhyys lisääntyisi” ja ”perheet nälkiintyisivät”. Toinen haastateltavista perheenhuoltajista koki ruokahankintojen olevan suuri menoerä

...ruokaa on nykyään hirviän kallista...esimerkikis meillä on niin monta ihmistä ensinäki että meillä menee ruokaanki jo siis monta sattaa kuukauessa. ... Melekein joka kerta ko käy kaupasa se on se sata euroo, ... se ei oo tosiaan kerran kuusa kun sielä käyään. Se on niinkö, ja lihan hinta on esimerkiksi noussu, ettei oo raskinu lihhaa edes ostaa.

Työntekijöiden mielestä ilman toimeentulotukea jäisivät laskut maksamatta tai ruoka ostamatta, koska raha ei riittäisi molempiin. Normaalisti elämästä ei tulisi mitään, kaikki tarpeellinen jäisi pois muun muassa vaatteet, terveydenhuolto, TV-lupa, lääkkeet ja harrastusmenot. Perheet säästäisivät kaikessa ja osa perheistä, jotka ovat eniten riippuvaisia toimeentulotuesta, jäisi asunnottomaksi. Perheiden huoltajat totesivat kuinka toimeentulotuen poistaminen vaikuttaisi heidän perheidensä hyvinvointiin: ”Jos toimeentulotuki poistettas niin ne ois mahoton hoitaa nuo laskut, ei niitä pystys maksamaan”. ”No, sehän ois ihan järkyttävä jos se poistuis, se toimeentulotuki. Eihän sitä siis, eihän pystyis ees asumaan missään”.

Sosiaalitoimen työntekijöiden vastauksissa ilmeni, ettei raha ole aina ainoa ongelma perheissä, jotka hakevat toimeentulotukea, joskin monissa perheissä on näinkin. Toimeentulotuen hakemisen myötä myös jossain määrin muut ongelmat, vaikeudet ja elämiseen vaikuttavat seikat tulevat esille sosiaalivirastossa asioitaessa. Mikäli toimeentulotukea ei olisi, voisi tämä johtaa perheissä muun muassa mielenterveysongelmien lisääntymiseen. Toisinaan perheessä yllättävä köyhtyminen voi saada aikaan muita ongelmia, joita ei aiemmin ole ollut, kuten muun muassa alkoholi- ja mielenterveysongelmia (Putkonen 2009, 23). Näyttääkin siltä, että toimeentulotuki on välttämätön niin kauan kunnes muut etuudet nousevat riittävälle tasolle.

Kyselyssä selvitettiin työntekijöiden mielipiteitä siitä, mitä perheet ovat saaneet taloudellisen hyödyn lisäksi toimeentulotuen myötä. Sekä sitä, tuleeko muunlaistakin hyvinvointia kuin materiaalista ja miten se näkyy perheen arjessa. Artikkelissaan Muuri (2006, 218) toteaa, ettei perhe- tai muissa ihmissuhdeongelmissa haluta turvautua sosiaalityöntekijöiden neuvonta-apuun, mutta yleisesti neuvonta-avun saantiin luotetaan. Usean työntekijän mielestä käydessään varatulla ajalla perheet saavat, taloudellisen hyödyn lisäksi, neuvontaa, ohjausta ja opastusta sosiaalitoimistosta. Näiden avulla jakamista koetetaan tukea. Asiakkailta on mahdollisuus keskustella työntekijöiden kanssa erilaisista vaikeista elämäntilanteista. Näin asiakkaat saavat tietoa erilaisista vaihtoehtoista omassa asiassaan.

Yhden työntekijän mielestä tuki on etupäässä taloudellista perustoimeentulotukea. Työntekijän mielestä täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta perhe voi saada muutakin kuin taloudellista hyötyä. Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää esimerkiksi harrastusmenoihin. Laissa toimeentulotuesta (1997) todetaan, että toimeentulotuen perusosalla katetaan harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot, mutta kuten erään työntekijän vastauksessa mainitaan voi harrastusmenoihin saada täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea. Kansalaisbarometrin (2009, 58) tekemän tutkimuksen mukaan lasten harrastusten kustantaminen tuottaa jonkin verran vaikeuksia joka viidennelle taloudelle. Haastateltava perheen huoltaja koki lasten harrastusmenojen kustantamisen toimeentulotuen perusosalla vaikeaksi.

Ei raaski mitään harrastaa, niin ko. Justiinsa noku ollaan mietitty sitä että laitais johonki liikuntaharrastukseen, niin siis se on niin kallista. Joku kausi 50 euroa, se on kallista, siis toimeentulotuella. Ku nykypäivänä tuntuu, että kaikki muutenki on kallista. ... Tai sitten just, että lapsile harrastuksiin. ku, esimerkiksi niin meillä ois lapsia noin jonkin jumppaliikuntasysteemiin, niin niitä ois ... Siis semmonen tietty mihin hän ois halunnu... Ja sitten se, että millä niitä maksaa, että pitäs niinkö saaha siihen tota tukia ja tämmöstä että.

Perheiden haastatteluissa käy ilmi, että toimeentulotuen perusosa ei riitä varsinkaan vanhempien harrastus- ja virkistysmenoihin.

äiti ja isä ehkä haluaa joskus käyäkki jossaki. Jos sää käyt jossaki, esimerkiks kaikki suurin piirtein normi-ihmiset käy jossakin baarissa ja haluaa käyvä joskus jossaki kavereitten kanssa, jossakin tai jossakin elokuvissa tai ihanmissä tahansa. Niin, jos sää kerran käyt jossaki, niin vedät monta kuukautta ja saat laskeskella niitä rahoja ja mieltä mitä raaskii ostaa vai ostaanko yhtään mitään, ku kerran käyt jossaki.

Ritakallion (2007, 137) mukaan toimeentulotuesta jää asiakkaalle karkeasti arvioiden 2,5 euroa päivää kohden, 2,5 x 30 päivää eli 75 euroa kuukaudessa. Neljän hengen perheellä se tarkoittaisi kuukaudessa noin 300 euroa eli 10 euroa päivää kohden. Tämän summan tulisi kattaa muun muassa erilaisia harrastusmenoja ja vapaa-aikamenoja, kuten kännykkä, internet, kodinsisustus, merkkipäivienjuhlinta ja yllättävät menot (Ritakallio 2007, 137). Lähes jokaisella yli 7 -vuotiaalla perheenjäsenellä on nykyisin oma kännykkä, joiden kuukausimaksut ovat huomattava osuus vapaa-aikamenoista. Nyky-yhteiskunnassa normaaleiksi katsotuiden vapaa-aikakulujen jälkeen harrastuksiin jää vähän varaa, kuten haastateltava perhehuoltaja totesi.

Kaikkiällä Suomessa julkinen liikenne ei ole riittävää, joten sujuvan liikkumisen johdosta oma auto on lähes pakollinen. Kansalaisbarometrin (2009, 58) tutkimuksen mukaan noin 30 prosenttia vastaajista koki henkilöauton ylläpidon vaikeaksi. Haastateltava perhehuoltaja koki autottomuuden ongelmaksi: ”Että ku, että lapsia ku pitäs kuskata harrastuksiin. No ne harrastukset on jossaki, me asutaan ... Millä siinä kuskaa jos ei oo autoo, eikä mittään.” Toimeentulotukiasiakkuudessa oleville talouksille henkilöauton ylläpitäminen on suuri menoerä, ja tämän johdosta auton ylläpito on taloudellisesti vaikeaa.

Latvalan (2007, 70) tekemän tutkimuksen mukaan, toimeentulotukiasiakkaat kokevat olevansa aktiivisia kansalaisia, jotka haluavat päästä niin sanotusti normaaliin elämään kiinni. Köyhyyden lyhytaikaisuus johtuu yleensä siitä, että vanhemmat ovat aktiivisia työmarkkinoilla ja työuran edetessä perheen taloudellinen tilanne yleensä paranee. (Lammi-Taskula & Salmi 2008, 41.) Perheen huoltaja totesi omasta työhistoriastaan seuraavaa ”Ett mulla on mies välillä ollu töissä ja välillä työttömänä, ja itte oon ollu hirviän pitkään kö oon ollu työttömänä, tosi kauan ku oon saanu töitä...”

4.3. Toimeentulotuen kehittäminen

1990-luvun laman aikana perus- ja vähimmäisturva laskettiin Suomessa tasolle, josta sen ei pitäisi enää laskea suhteessa tulotasoon. Laskua kuitenkin tapahtuu edelleen, ellei korjaavia toimia pikaisesti tehdä. Mitä enemmän perus- ja vähimmäisturvan annetaan laskea, sitä kalliimpaa tason nostamisesta tulee. Mikäli kehityssuunta jatkuu samankal-

taisena, jättää se sen varassa olevat ihmiset aina vain enemmän jälkeen keskimääräisestä tulokehityksestä. (Särkelä & Eronen 2007, 45.) Toimeentulon kehittäminen täytyy nähdä laajempaan kansantaloudelliseen näkökulmaan. Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi voidaan asettaa selkeitä kansantaloudellisia odotuksia. (Rimpelä 2008, 71.) Rimpelän (2008, 71) mukaan tulisi muun muassa minimoida koko elinkaaren aikana toimeentuloturvan tarve ja kysyntä.

Kolmas tutkimuskysymys oli, kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää? Tätä asiaa tutkittiin seuraavilla kysymyksillä: onko toimeentulotuessa (esim. laskentaperusteisiin huomioitavat tulot ja menot) mielestäsi kehitettävää, jos on niin mitä? Kuinka toimeentulotukea tulisi mielestäsi kehittää? Kerro esimerkiksi, mitä muutoksia tekisit toimeentulotuen myöntämisen perusteisiin.

Tärkein asia, joka liittyy toimeentulotuen kehittämiseen, on sen palauttaminen viimesijaiseksi ja väliaikaiseksi tuen muodoksi (Särkelä & Eronen 2007, 187). Työntekijöille tehdyssä kyselyssä tuli ilmi, että muiden sosiaaliturvaetuuksien pitäisi olla riittävän suuret takaamaan kaikille riittävä toimeentulo ja näin toimeentulotuki siirtyisi viimesijaiseksi tukimuodoksi.

Särkelän ja Eronen (2007, 187) mukaan tulisi pyrkiä siihen, että toimeentulotuen suhde ensisijaisiin etuuksiin pysyisi vakaana. Myös osa työntekijöistäkin oli sitä mieltä, että perusosaa nostettaessa, täytyisi myös ensisijaisia etuuksia nostaa korkeammalle. Perheiden huoltajat eivät pohtineet erilaisten etuuksien tasojen eroja vaan heille ainoa kehittämisen kohde oli toimeentulotuen perusosan nosto.

No, pitäis nyt ottaa enemmän huomioon just sitä, miten sitä nyt vois kehittää, mutta enemmän rahhaa saaha. Sillähän sitä voi kehittää... Mutta kyllä sitä kaikki saa, mutta se on liian pieni, ehtottomasti liian pieni. Ja varsinkin ku on iso perhe ja pitäis tosiaan laskea seuraava, ainut joka tulee niinku mieleen; itelä ku on iso perhe ja kasvavia lapsia niin se on aivan liian vähän, se summa mitä sielä saa.

Etusjärjestelmää uudistettaessa tulisi ottaa huomioon tilanteet joissa erilaisten etuuksien muun muassa lapsilisien ja asumistuen muutokset eivät vaikuttaisi laskevasti muihin etuuksiin (Särkelä & Eronen 2007, 174). Esimerkiksi pienikin ensisijaisen etuuden kasvu vaikuttaa toimeentulotukeen vähentävästi. Yhden sosiaalitoimen työntekijän mielestä, asumistuen myöntämisperusteisiin suhteessa palkkatuloihin olisi huomattavasti parannettavaa.

Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (2009, 40) esityksen mukaan tavoitteena on, että perustoimeentuloturvan taso määritellään siten, että se mahdollistaa yhdessä muiden toimenpiteiden kanssa osuuden nykyaikaiseen yhteiskuntaan ja viimesijaista toimeentuloturvaa tarvitaan vain poikkeuksellisten menojen kattamiseen. Yhteiskunnan on huolehdittava siitä, että toimeentulo on perustasollaankin kohtuullinen (Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys 2009, 40). Sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävien työntekijöiden mielestä, toimeentulotuen perusosa on riittävä tai se voisi olla hieman suurempikin. Vastauksissa tuli ilmi, että toimeentulotukimenoihin tulisi lisätä informaatiomenot, esimerkiksi laajakaistamaksut, jotta toimeentulotukiasiakkaalle mahdollistettaisiin osuus nykyaikaiseen yhteiskuntaan.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto (2008) esittää, että sosiaaliturvauudistuksen tulee korottaa ensisijaisten etuuksien tasoa vähintään 600 euroon kuukaudessa ja etuudet tulee sitoa indeksiin sekä tarkistaa säännöllisin väliajoin. Sosiaalitoimen työntekijöiden mielestä erityisesti ensisijaiset etuudet muun muassa työmarkkinatuki, asumistuki, opintoraha, asumislisä ja lapsilisä pitäisi saada korkeammalle tasolle, jotta viimesijaiseen toimeentulotukeen ei tarvitsisi nykyisessä määrin turvautua.

Lapsilisien huomiotta jättäminen toimeentulotukea laskettaessa palvelisi lasten köyhyyden vähentämistä kaikkein pienituloisimpien ryhmässä (Särkelä & Eronen 2007, 187). Särkelän & Eronen (2007, 188) mukaan täysimääräinen lapsilisien huomioiminen toimeentulotuessa ei ole välttämätöntä eikä tarpeen, vaan osittainen esimerkiksi 25 tai 50 prosentin laskeminen tuloksi olisi riittävä. Myös EAPN-FIN Lapsiköyhyysohjauksen (2007, 6) sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton (2008) mukaan lapsilisää ei tulisi huomioida toimeentulotukea laskettaessa ollenkaan tulona. Mikäli lapsilisää ei huomioitaisi ollenkaan tulona toimeentulotukilaskelmassa, tulisi lapsilisien korotukset myös pienituloisten lapsiperheiden hyödyksi (Särkelä & Eronen 2007, 188).

Sosiaaliturvan uudistamiskomitea (2009, 44) esittää, että toimeentulotuessa lasten perusosista vähennettäisiin lapsilisän suuruinen summa ja jatkossa lapsilisät olisivat etuoikeutettua tuloa. Näin toimeentulotuen piirissä olevat lapsiperheet myös hyötyisivät lapsilisien korotuksista. Lapsilisät tulisi myös sitoa kansaneläkeindeksiin sekä ulottaa 17 vuotta täyttäneisiin. (Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys 2009, 44.) Toimeentulotukea laskettaessa lapsilisä huomioidaan tuloksi. Sosiaalitoimen työntekijän mielestä lakia tulisi muuttaa, niin ettei lapsilisää huomioitaisi tulona toimeentulotukea

laskettaessa. Vastauksessa perusteltiin tämän helpottavan toimeentulotukea saavien lapsiperheiden taloudellista tilannetta huomattavasti.

Yksi tutkimuskysymys oli, onko toimeentulotuessa vastaajien mielestä kehitettävää, kuten esimerkiksi laskentaperusteissa. Sosiaalitoimen työntekijöiden mielestä lakiin tulisi tulla muutos ja kysymys olisi hyvä esittää lainsäätäjille. Yksi työntekijä totesi, ettei osaa vastata kysymykseen. Perheiden haastatteluissa tuli ilmi, että harrastus- ja virkistysmenot tulisi ottaa enemmän huomioon perusosaa laskettaessa ”Mun mielestä pitäis laskea semmosiaki, että jos haluaisi joskus käydä jossain”.

Suomalaisten hyvinvointi 2006 tutkimuksessa todetaan, että 12 prosenttia vastaajista kehittäisi paljon kotikuntansa toimeentulotukea ja aikuissosiaalityötä. 30 prosenttia vastaajista kehittäisi kotikuntansa toimeentulotukea ja aikuissosiaalityötä jonkin verran ja 17 prosentin mielestä niitä tulisi kehittää vähän. 12 prosenttia vastaajista katsoivat nykyisen tason riittävän. Vastaajista 29 prosenttia ei osannut sanoa, tulisiko kotikuntansa toimeentulotukea ja aikuissosiaalityötä kehittää. (Muuri 2006, 222.) Kysyttäessä toimeentulotuen myöntämisperusteiden kehittämiskohteita, työntekijöiden mielipiteet poikkesivat toisistaan. Osa vastaajista halusi muutoksia myöntämisperusteisiin muun muassa perusturvan tasoon sekä lapsilisien huomioimiseen tuloina. Muutamien vastaajien mielestä perustoimeentulotuen taso on riittävä, mutta lain tarkoittamat täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuen käyttö tulisi yhtenäistää kunnissa. Toinen perheen huoltajista totesi haastattelussa myöntämisperusteiden kehittämisestä ”siis tavallaan sehän on ihan kohtuullinen, ihan asiallinen... emmä nyt keksi mitään muutoksia...”. Yhden sosiaalitoimen työntekijän mielestä toimeentulotuen myöntämisperusteiden kehittämisen sijaan tulisi panostaa omatoimisen selviytymisen tukemiseen.

Perheiden haastatteluissa tuli esille konkreettisia kehittämiskohteita toimeentulotukiasiakkaan näkökulmasta. Haastatteluissa ilmeni toive saada osa toimeentulotuen perusosasta ilman hakemusta ja asiakas hakisi myöhemmin puuttuvan osan.

minun mielestä se justiin sanotaan tämmösille jotka on tota pitkiä aikoja ollu toimeentulotuen piirissä nii sais esimerkiksi ku sen tietää että joka kuukausi sieltä joutuu hakemaan, nii sais ensin jonku perusosan ja sitte tota loput ylimääräiset sitte pitäs hakea erikseen.. se on niin vaikea, sanotaan näin että ku lasku tulee niin minun pittää toimittaa periaatteessa samantien tuonne ja se on oma käsitteleyaikansa siellä ja sitte joutuu monesti siirtään eräpäiviä ja vääntämään kikkailemaan niiden laskujen kanssa.

Perheiden haastatteluissa tuli ilmi heidän olevan tyytyväisiä, että toimeentulotuki hakemusten käsittelyssä on tapahtunut kehitystä. Se helpottaa asioiden hoitamista, kun voi muun muassa lähettää hakemuksen liitteitä sähköpostitse.

5. POHDINTA

Toimeentulotuki osana elämää – tutkimusprosessissa tutkittiin lapsiperheiden kokemuksia ja sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävien työntekijöiden käsityksiä toimeentulotuesta. Tutkimusmenetelmänä oli aineistotriangulaatio. Aineistotriangulaation käyttö oli perusteltu ja toimiva menetelmä tutkimusmateriaalin monipuolisuuden vuoksi, koska sitä käyttämällä saatiin opinnäytetyöhön laaja ja kattava asiakokonaisuus. Aineistotriangulaation käytössä oli haasteena löytää samasta näkökulmasta tietoa eri lähteistä esimerkiksi tilastoista ja jo tehdyistä tutkimuksista, jotka olivat vertailukelpoisia empiirisen tutkimusaineiston kanssa.

Opinnäytetyön arviointiasetelma syntyi Kemin sosiaalitoimen viiden työntekijän ja kahden toimeentulotukea saavan perheen kautta. Tuloksia analysoitaessa vastakkain asettelua ei juuri syntynyt, koska molempien vastaajaryhmien vastaukset olivat hyvin yhtenäiset keskenään. Myös jo olemassa olevat tutkimustulokset olivat yhtenäisiä opinnäytetyön tutkimustulosten kanssa. Kysymyslomakkeessa käytettyjen avointen kysymysten osalta riskinä oli, että vastaajat käsittävät kysymykset eri tavalla kuin on tarkoitettu. Tästä huolimatta opinnäytetyön tutkimustuloksia voidaan pitää reliabelina, koska tutkimuksista saadut tulokset olivat vastaavia kuin muidenkin tutkijoiden aikaisemmin tehdyissä tutkimuksissa.

Sosiaalitoimen työntekijöille tehdyssä lomakehaastattelussa oli vastausprosentti 100. Kemin sosiaalitoimi antoi kolmen opinnäytetyön perhetyypin yhteystiedot, joista kaksi perhettä osallistui haastatteluun. Arviointiasetelma tutkimusjoukkojen välillä toimi, koska kysymykset olivat vastaavia keskenään ja näin ollen vastausten analysointi ja tulkinta oli yhteensopivaa. Haastattelumateriaalin yhteensopivuuden vuoksi, analysoinnin yhteensovittaminen teorian ja jo olemassa olevien tutkimustulosten kanssa toimi. Saadut tulokset tukivat olemassa olevien tutkimusten tuloksia. Viimeisten parin vuoden aikana tapahtuneesta talouskriisistä, ja sen vaikutuksista perheiden talouteen tai toimeentulotukiasiakkuuksien määriin, ei ole olemassa tutkittua tietoa, joten tämä on vaikuttanut myös opinnäytetyön tuloksiin.

Tutkimusongelma työssä oli, miten toimeentulotuki vaikuttaa toimeentulotukiasiakkuudessa olevien lapsiperheiden elämään. Vastauksissa ei tullut yhtä yhtenäistä mielipidettä vaikuttavuudesta, vaan sekä työntekijöillä että perheillä näkökulmat poikkesivat toisis-

taan, myös vastaajaryhmien sisällä ilmeni hajontaa. Vastausten hajontaan on voinut vaikuttaa vastaajan ikä, koulutus, sukupuoli, elämäntilanne ja -kokemus. Varmuutta näistä vastausten hajontaan vaikuttavista syistä ei voida sanoa, koska niitä ei kysytty haastatteluilta.

Opinnäytetyön teorettinen viitekehys oli toimeentulotuen riittävyys. Tutkimusongelman ensimmäinen teema oli, kuinka toimeentulotuen perusosa riittää lapsiperheiden elämiseen. Tutkimustuloksista tuli ilmi, että yleisesti toimeentulotuki ei ole riittävä useimpien vastaajien mielestä, mutta kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että lapsiperheiden osalta toimeentulotuki on riittämätön. Toisaalta on huomioitava, mikä riittää, mikä on tarpeeksi, merkitsevät eri ihmisille eri asioita. Toimeentulotuen riittävyyteen lapsiperheissä vaikuttavat, kuten tutkimuksessakin tuli ilmi, eri-ikäisten lasten vapaa-aika- ja vaatemenot. Vaikka toimeentulotuki on sidottu kansaneläkeindeksiin, ei sen kehitys ole kuitenkaan ollut riittävää otettaessa huomioon muu yhteiskunnallinen kehitys. Viime vuosina tapahtunut raju elinkustannusten nousu sekä samaan aikaan yhteiskunnan talouden heikkeneminen, on vähentänyt toimeentulotukiasiakkaan ostovoimaa entisestään ja näin heikentänyt heidän hyvinvointiaan.

Opinnäytetyön teorettinen viitekehys oli hyvinvointi toimeentulotukea saavissa lapsiperheissä. Tutkimusongelman toinen teema oli, kuinka toimeentulotuki vaikuttaa perheiden hyvinvointiin, muutoinkin kuin taloudellisena hyötynä. Hyvinvointia koskeviin kysymyksiin tuli vähän vastauksia, joten voidaan olettaa, että toimeentulotuki nähdään pelkästään rahallisena apuna. Sen sijaan kysyttäessä, kuinka toimeentulotuen poistaminen vaikuttaisi perheen hyvinvointiin, oli vastausten määrä runsaampi. Toimeentulotuen poistaminen kokonaan suomalaisesta yhteiskuntajärjestelmästä olisi vastaajien mielestä lähes katastrofi. Vastauksista tuli ilmi, että toimeentulotukea pidetään hyvin tärkeänä normaalia elämää tukevana tai hyvinvointia parantavana asiana. Toimeentulotuki koettiin elämistä helpottava etuutena, mutta sen ei koettu edesauttavan ostovoimaa. Yhtenä hyvinvoinnin vajeena koettiin lapsiperheissä vaikeudet kulkea ilman henkilöautoa. Sen koettiin hankaloittavan, jopa estävän, lasten harrastusmahdollisuuksia ja asiointia. Opinnäytetyöhön osallistuvat perheet olivat kaupunkialueelta ja he kokivat kulkemisen ilman autoa vaikeaksi, joten syrjäseuduilla asuvilla kulkeminen ilman omaa autoa voi olla jopa vielä vaikeampaa.

Tutkimusongelman kolmas teema oli, kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää. Toimeentulotuen kehittämiseen oli hyvin vähän vastauksia, vaan suurin osa vastaajista haluaisi kehittää ensisijaisia etuuksia. Yhdessäkään vastauksessa ei pohdittu, ensisijaisten etuuk-sien lisäksi, muita mahdollisuuksia talouden kohenemiseen, esimerkiksi työllistymisen mukanaan tuomia hyvinvoinnin parannuksia. Syitä siihen, ettei esimerkiksi työllistymis-tä tuotu esille, voisi olla muun muassa asiakkaiden pitkäaikaisuus toimeentulotuen pii-rissä tai työntekijöiden työnkuvan määritelmä tekee sen, että keskitytään etuuksiin eikä asiakkaan työllistymistilanteeseen. Varsinaisiin toimeentulotuen laskentaperusteisiin ei ollut yhtään ehdotusta. Vastaajat saattoivat myös kokea kehittämisen kaukaiseksi asiak-si, koska käytännön muutokset tapahtuvat lainsäädännön kautta. Perheiden osalta voisi ajatella syyksi myös sen, että he ovat pitkäaikaisesti toimeentulotuen piirissä olleita ja tämän vuoksi ovat ehkä sopeutuneet etuuden myöntämisehtoihin.

Kehittämissuhteita, joita vastauksissa tuli ilmi, liittyivät lapsilisän huomioimiseen toimeentulotuessa, toimeentulotuen perusosien nostaminen sekä palvelun kehittämiseen. Lapsilisän huomioon ottaminen toimeentulotuessa nousi useassa vastauksessa esille, siitä keskustellaan myös yhteiskunnallisella tasolla. Kehittämissuhteena oli, ettei lapsilisää otettaisi huomioon toimeentulotuessa. Huomiotta jättäminen nostaisi toimeen-tulotukiasiakkuudessa olevat lapsiperheet tasa-arvoisempaan asemaan muiden lapsiper-heiden kanssa. Mikäli lapsilisä jätettäisiin huomioimatta, tästä voisi seurata se, että lap-siperheiden määrä toimeentulotukiasiakkuuden piirissä lisääntyy. Lapsilisän huomioi-matta jättäminen toimeentulotukea laskettaessa voisi aiheuttaa sen, että toimeentulotuen laskentaperusteet sekä perusosan suuruudet jouduttaisiin määrittelemään uudelleen.

Liitteiden toimittaminen jälkikäteen hidastaa hakemuksen käsittelyä, yhdessä vastauk-sessa kehittämishuotteena oli, että pitkäaikaisasiakkaat saisivat lasketun perusosan määrättyinä päivinä kuukaudessa ja myöhemmin tulevat laskut toimitettaisiin erikseen. Jo pienenkin rahamäärän saaminen määrättyinä päivinä voisi tuoda varmuutta ja turval-lisuuden tunnetta asiakkaan elämään. Liitteitä voi toimittaa sähköisesti, mutta sähköistä palvelua voisi kehittää laajemminkin, esimerkiksi toimeentulotukihakemuksen voisi täyttää internetissä.

Opinnäytetyössä tutkittiin kokemuksia ja käsityksiä toimeentulotuesta. Sosiaalitoimen työntekijöiltä saaduissa vastauksissa ilmeni että, täydentävää toimeentulotukea myönne-tään harrastus- ja vapaa-aikamenoihin. Toimeentulotuen riittävydestä jatkotutkimukse-

na voisi olla täydentävän toimeentulotuen myöntämismäärät sekä perusteet harrastus- ja vapaa-aikamenojen osalta, koska toimeentulotukilaissa edellä mainitut menot sisältyvät perusosaan.

Hyvinvoinnin osalta asiaa voisi tutkia jatkossa, miten vanhemmat kokevat talouden vaikuttavan perheen sisäisiin väleihin esimerkiksi vanhempien keskinäisiin väleihin tai vanhempi-lapsi -suhteeseen. Jatkotutkimuksessa voisi selvittää, kokevatko vanhemmat taloudellista stressiä siitä, jos eivät pysty tarjoamaan lapselle ”kaikkea”, esimerkiksi kulutushyödykkeitä. Toinen jatkotutkimuskokonaisuus voisi olla lasten näkökulma perheen talouden niukkuuteen esimerkiksi kokevatko lapset jäävänsä joltain vaille vapaa-ajan toiminnoissa tai vaikuttaako perheen taloudellinen niukkuus ystävyysuhteisiin tai tulevaisuuden suunnitelmiin.

Toimeentulotuen kehittämisen osalta jatkotutkimuskokonaisuus voisi olla ensisijaisten etuuksien kehittämisessä. Jatkotutkimuksessa voisi selvittää, kuinka ensisijaisia etuuksia tulisi kehittää, jotta ne olisivat riittävän suuret takaamaan kaikille riittävä toimeentulo ja toimeentulotuki siirtyisi väliaikaiseksi ja viimesijaiseksi tukimuodoksi. Sosiaalitoimen työntekijöiden vastauksissa tuli ilmi, ensisijaisten ja viimesijaisen etuuden suhde toisiinsa tulisi pysyä vakaana, joten toimeentulotuen perusosien nostaminen ei yksistään riitä.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY, Juva.
- EAPN-FIN Lapsiköyhyystyöryhmä 2007. Lapsiperheiden köyhyyden poistaminen on mahdollista. Toimenpide-ehtotuksia. Tulostettu 15.3.2009. <http://www.eapn-fin.org/eapnKANNANOTOT_tiedote_4.4.07.htm>
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Jyväskylä.
- Forma, Pauli & Heikkilä, Matti & Keskitalo, Elsa 1999. Mikä on kohtuullinen minimi? – Vähimmäisturvan taso konsensusmenetelmällä arvioituna. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki.
- Forma, Pauli 2006. Niin hyvinä kuin huonoinakin aikoina – Suomalaisten sosiaalipolitiikkaa koskevat mielipiteet vuonna 2004. Teoksessa Kautto, Mikko (toim.) 2006. Suomalaisten hyvinvointi 2006. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki. 160–184.
- Hallituksen esitys laiksi 2009. Hallituksen esitys laiksi kansaneläkeindeksin soveltamisesta vuonna 2010. Tulostettu 22.9.2009.
<http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ptk_79_2009_p.shtml#kohta_linki21>
- Heino, Tarja & Lamminpää, Kaarina 2008. Perheet ja lapset toimeentulotuen piirissä. Teemakooste rekisteritiedoista 1995-2006. Tulostettu 14.1.2009.
<<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Sosiaalipalvelut/Toimeentulotuki/index.htm>>
- Hiilamo, Heikki 2006. Akantappolaista isäkiintiöön – perhepolitiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa. Sosiaali- ja terveydenalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka 2004. Tutkimuksen reliabelius ja validius. Teoksessa Hirsjärvi, Pirkko & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. Tutki ja kirjoita. Kirjayhtymä Oy, Jyväskylä. 216–218.
- Hämäläinen, Paula (toim.) 2009. Toimeentuloturva. Finanssi – ja vakuutuskustannus Oy, Helsinki.
- Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2006. Turvaverkko vai trampoliini – sosiaaliturvan mahdollisuudet. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki.

- Kajanoja, Jouko 2005. Kansaneläkeläisten toimeentulo, vähimmäisturvan kehitys ja havaintoja, sosiaaliturvan vaikutuksesta vajaakuntoisen työllistymiseen. Hyvä Suomi 2020-ohjelman verkostoseminaari 15.11.2005. Tulostettu 6.5.2009.
<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/271005085402PN?OpenDocument>>
- Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti 2008. Köyhyyden mittaustavat, sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyyden yleisyys Suomessa. Tulostettu 5.2.2008.
<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/250908183117PB?OpenDocument>>
- Kansalaisbarometri 2009. Suomalaisten arvioita hyvinvoinnista, palveluista ja Parasuudistuksesta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Karvonen, Sakari 2008. Hyvinvointi työikäisten kokemana. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus, Helsinki. 96–115.
- Kauppinen, Timo M & Karvonen, Sakari 2008. Nuorten aikuisten toimeentulo-ongelmat. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus, Helsinki. 76–94.
- Laki lapsen elatuksesta 1975. 5.9.1975/704.
- Lammi-Taskula, Johanna & Bardy, Marjatta 2009. Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. 60–67.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna 2008. Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus, Helsinki. 38–60.
- Lapsilisä 2009. Luettu 19.3.2009.
<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/260302085034EH?OpenDocument>>.
- Lapsilisän määrä 2009. Luettu 19.3.2009.
<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/020708161610HL?OpenDocument>>
- Lapsilisää saaneet lapset ja perheet 1950-2008. Kansaneläkelaitos. Lapsilisät. Luettu 24.3.2009.
<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/210901113859TL?OpenDocument>>
- Laki toimeentulotuesta 1997. 30.12.1997/1412.
- Lapsilisälaki 1992. 21.8.1992/796.

Lapsiperheet, % perheistä (id: 179) 2009. Tulostettu 24.3.2009.

<<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/metadata?type=I&indicator=179>>

Lapsiperheet perheistä 1990-2007. Id: 179. Tulostettu 24.3.2009.

<<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>>

Lapsiperheiden köyhyyden poistaminen on mahdollista – Toimenpide-ehdotuksia 2007.

Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-FIN. Tulostettu 12.3.2009. <http://www.eapn-fin.org/eapnKANNANOTOT_tiedote_4.4.07.htm>

Lapsiperheiden pienituloisuusaste (id: 228) 2009. Tulostettu 7.5.2009.

<<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/metadata?type=I&indicator=228>>

Lapsiperheiden pienituloisuusaste 1995-2007. Id: 228. Tulostettu 7.5.2009.

<<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>>

Latvala, Merja 2007. Työttömien kertomuksia sosiaalitoimen mahdollisuuksista katkaista toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkuuden kierre. ”Oonko mä nyt tään toimeentulotuen varassa loppuelämäni?” Tulostettu 2.2.2009.

<http://tutkielmat.uta.fi/browse.php?_submission=true&tdk=_<s=_&oa=_&type=_&year=_&query=latvala+merja>

Lehtelä, Kirsi-Marja 2008. Sosiaali- ja terveysalan ajantietoa 2005–2007. Teoksessa

Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveydenalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki. 148–161.

Lähdesmäki, Tuuli & Hurme, Pertti & Koskimaa, Raine & Mikkola, Leena & Himberg, Tommi 2008. Määrällinen analyysi. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Luettu 23.9.2009.

<<https://webapps.jyu.fi/koppa/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/maarallinen-analyysi>>

Lähdesmäki, Tuuli & Hurme, Pertti & Koskimaa, Raine & Mikkola, Leena & Himberg, Tommi 2008. Teemoittelu. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Luettu 23.9.2009.

<<https://webapps.jyu.fi/koppa/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2008. Mannerheimin Lastensuojeluliiton kannanotto sosiaaliturvan uudistamiskomitealle (SATA-komitea). Tulostettu 8.2.2009.

<http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=5314818>

- Metsämuuronen, Jari 2006. Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. International Met-help Ky, Helsinki. 15–78.
- Moisio, Pasi (toim.) 2005. Lapsiperheiden taloudellisen tilanteen kehitys Suomessa 1990-2002. Tulostettu 12.5.2009.
<<http://www.stakes.fi/FI/Julkaisut/verkkojulkaisut/raportteja05/Ra4-2005.htm>>
- Moisio, Pasi 2006. Kasvanut polarisaatio lapsiperheiden parissa. Teoksessa Kautto, Mikko (toim.) 2006. Suomalaisten hyvinvointi 2006. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki. 36–56.
- Moisio, Pasi 2008. Köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus, Helsinki. 256–275.
- Muuri, Anu 2006. Sosiaalipalvelut vuonna 2004 – Väestön mielipiteitä ja asiakkaiden palvelukokemuksia. Teoksessa Kautto, Mikko (toim.) 2006. Suomalaisten hyvinvointi 2006. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki. 204–230.
- Muuri, Anu 2008. Sosiaalipalveluja kaikille ja kaiken ikää – tutkimus suomalaisten mielipiteistä ja kokemuksista sosiaalipalveluista sekä niiden suhteesta legitimitettiin. Sosiaali- ja terveydenalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki.
- Oikeus ja kohtuus – arvioita ja ehdotuksia yksityisestä ja julkisesta hyvinvointivastuusta 2006. Hyvinvointivaltion rajat – hanke. Sosiaali- ja terveydenalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki.
- Parpo, Antti 2006. Toimeentulotuen muutokset ja kotitalouksien tulonmuodostus. Yhteiskuntapolitiikka 2006 (1). 41–58.
- Perhepoliittinen strategia – Linjauksia ja taustoja perhepolitiikan kehittämiseen 2003. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki. Tulostettu 2.6.2009.
<<http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/pepo/perhestrategia.pdf>>
- Putkonen, Sari 2009. Inhimillistä ja ammattimaista palvelua sosiaalitoimistossa ja Kelan toimistossa. Sosiaaliturva 2009 (2), 22–26.
- Raunio, Kyösti 2004. Olennainen sosiaalityössä. Tammer-paino, Tampere.
- Rimpelä, Matti 2008. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus, Helsinki. 62–74.

- Ritakallio Veli-Matti 2007. Vauraudesta osattomaksi jääneet – köyhyys Suomessa 1995–2005. Teoksessa Taimio Heikki (toim.) Talouskasvun hedelmät – kuka sai ja kuka jäi ilman? Työväen Sivistysliitto, Helsinki. 122–140.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Teemoittelu. Tulostettu 23.9.2009. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Triangulaatio. Tulostettu 8.5.2009. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2008. Mittaaminen: mittarin luotettavuus. Tulostettu 7.11.2009.
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html#validiteetti>>
- Sallila, Seppo 2009. Hyvinvointivaltion optimaalisen köyhyyspolitiikan määrittelyä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Salmi, Minna & Sauli, Hannele & Lammi-Taskula, Johanna 2009. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. 78–92.
- Simpura, Jussi 2003. Hyvinvoinnin tasojen ja erojen politiikat. Teoksessa Helne, Tuula & Julkunen, Raija & Kajanoja, Jouko & Laitinen-Kuikka, Sini & Silvasti, Tiina & Simpura, Jussi. Sosiaalinen politiikka. WSOY oppimateriaalit, Helsinki. 123-160.
- Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto 2008. Sosiaaliturvauudistuksen pitää vähentää köyhyyttä. Tulostettu 3.6.2009. <http://www.stkl.fi/tiedote_5.12.2008_SATA.html>
- Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista 2009. Tulostettu 17.3.2009.
<http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1389048>
- Suomen perustuslaki 1999. 11.6.1999/731.
- Särkelä, Riitta & Eronen, Anne (toim.) 2007. Perusturvan pulmat ja uudistamisen vaihtoehdot. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Toimeentulotuki - opas toimeentulotukilain soveltajille 2007. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:11. Tulostettu 9.2.2009.
<http://www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/toimeentulotuki>
- Toimeentulotuen perusosien määrät 1.1.2009 lukien 2009. Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettu 19.3.2009.
<<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/view/1373131#fi>>

Toimeentulotuki 2007. Taulukko 5. Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet kotitaloustyyppin mukaan 1990–2007. Sosiaali- ja terveydenalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tilastotiedote 37/2008. Tulostettu 14.1.2009.

<<http://www.stakes.fi/tilastot/toimeentulotuenvuositolasto>>

Toimeentulotukea saaneet avo-/ja avioparit (joilla lapsia) vuoden aikana (id: 2881) 2009. Tulostettu 7.5.2009.

<<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/metadata?type=I&indicator=2881>>

Toimeentulotukea saaneet avio-/avoparit (joilla lapsia) vuoden aikana 1991-2007. Id: 2881. Tulostettu 7.5.2009. <<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>>

Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % perheistä (id: 423) 2009. Tulostettu 21.8.2009.

<<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/metadata?type=I&indicator=423>>

Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % perheistä 1990-2007. Id: 423.

<<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>>

Viinamäki, Leena 2007. Triangulaatiivisen tutkimusasetelman soveltamismahdollisuudet. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi Oy, Jyväskylä. 173–197.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Keuruu.

Liite 1. Kirje Meri-Lapin sosiaalitoimien johtaville sosiaalityöntekijöille 4.10.2008.

HEI!

Olemme Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusyksikön opiskelijat Päivi Räinen ja Niina Väyrynen. Olemme suuntautuneet yhteisö- ja perusturvatyöhön. Teemme opinnäytetyötä aiheesta lapsiperheiden ja sosiaalitoimityöntekijöiden kokemuksia toimeentulotuen riittävydestä.

Työssämme käsittelemme sosiaalitoimityöntekijöiden mielipiteitä toimeentulotuen riittävydestä ja sen vaikutuksesta perheiden hyvinvointiin sekä kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää. Toisena pääkohtana käsittelemme työssämme lapsiperheiden näkökulmaa toimeentulotuen riittävyteen ja sen vaikutusta heidän hyvinvointiin sekä kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää. Otamme mielellämme vastaan kysymysideoita, joita sosiaalitoimessa pidetään tärkeinä.

Toivoisimme teiltä yhteistyötä opinnäytetyöhömmme liittyen. Jotta saisimme työntekijä näkökulman, pyytäisimmekin teiltä kahden - kolmen toimeentulotukipäätöksiä tekevien työntekijöiden suostumukset ja yhteystiedot. Lähettäisimme heille kirjallisen kyselylomakkeen kevään 2009 aikana.

Asiakasnäkökulman avaamiseksi pyytäisimme teiltä kahden – kolmen toimeentulotukea saavan lapsiperheen suostumukset ja yhteystiedot. Opinnäytetyömme tutkimuksen vuoksi perhekriteereinä on kahden aikuisen perhe, jossa on kaksi – viisi kotona asuvaa 0 – 17 -vuotiasta lasta ja perhe on ollut toimeentulotukiasiakkaana lähes yhtäjaksoisesti 1- 2 -vuotta. Perheiden osalta suorittaisimme tutkimuksen haastatteluna kevään 2009 aikana.

Käsittelemme tulokset molempien vastaajaryhmien osalta täysin luottamuksellisesti. Sitoudumme noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita ja vallitsevaa tietosuojalainsäädäntöä. Kaikki materiaali, mitä käytämme tai saamme käyttöömmme opinnäytetyötä tehdessämme, on salassapitovelvollisuuden alaista. Tällä tarkoitamme sitä, että kyselyyn vastanneiden henkilöllisyys ei ole missään vaiheessa työtä tunnistettavissa. Aineisto säilytetään lukitussa kaapissa muiden henkilöiden ulottumattomissa. Annamme mielellämme lisätietoja tarvittaessa.

Valmis työ tulee löytymään joulukuussa 2009 osoitteesta

<http://www2.tokem.fi/kirjasto/ooipinntyo2.nsf/Yksikoittain?OpenView&Start=1&Count=4000&Expand=4#4> ja Kemin Oppimiskeskuksen kirjastosta osoitteesta Valta-
katu 22.

Toivomme teiltä yhteydenottoa 21.11 mennessä, jotta voimme lähettää teille tutkimuslupahakemuksen.

Päivi Räinen
Sosionomi (AMK) opiskelija
040-535 0945
paivi.raina@edu.tokem.fi

Niina Väyrynen
Sosionomi (AMK) opiskelija
0400-516 926
niina.vayrynen@edu.tokem.fi

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Olemme Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusyksikön opiskelijoita Päivi Räinen ja Niina Väyrynen. Olemme suuntautuneet yhteisö- ja perusturvatyöhön. Teemme opinnäytetyötä aiheesta lapsiperheiden ja sosiaalitoimintoyöntekijöiden kokemuksia toimeentulotuen riittävydestä.

Työssämme käsittelemme sosiaalitoimintoyöntekijöiden mielipiteitä toimeentulotuen riittävydestä ja sen vaikutuksesta perheiden hyvinvointiin sekä kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää. Toisena pääkohtana käsittelemme työssämme lapsiperheiden näkökulmaa toimeentulotuen riittävyteen ja sen vaikutusta heidän hyvinvointiin sekä kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää.

Asiakasnäkökulman avaamiseksi pyytäisimme teiltä kahden – kolmen toimeentulotukea saavan lapsiperheen suostumukset ja yhteystiedot. Opinnäytetyössämme perhekretereinä on kahden aikuisen perhe, jossa on kaksi – viisi kotona asuvaa 0 – 17 -vuotiasta lasta ja perhe on ollut toimeentulotukiasiakkaana lähes yhtäjaksoisesti 1-2 -vuotta.

Käsittelemme tulokset molempien vastaajaryhmien osalta täysin luottamuksellisesti. Sitoudumme noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita ja vallitsevaa tietosuojalainsäädäntöä. Kaikki materiaali, mitä käytämme tai saamme käyttöömmä opinnäytetyötä tehdessämme, on salassapitovelvollisuuden alaista. Tällä tarkoitamme sitä, että kyselyyn vastanneiden henkilöllisyys ei ole missään vaiheessa työtä tunnistettavissa. Aineisto säilytetään lukitussa kaapissa muiden henkilöiden ulottumattomissa. Opinnäytetyömme valmistuttua tutkimusmateriaali hävitetään.

Valmis työ tulee löytymään joulukuussa 2009 osoitteesta

<http://www2.tokem.fi/kirjasto/oopinntyo2.nsf/Yksikoittain?OpenView&Start=1&Count=4000&Expand=4#4> ja Kemin Oppimiskeskuksen kirjastosta osoitteesta Valta-
katu 22.

Päivi Räinen

Niina Väyrynen

Päivi Muranen
Lehtori
paivi.muranen@tokem.fi
010 383 5246 tai 050 310 9347

Voitto Kuosmanen
Lehtori
voitto.kuosmanen@tokem.fi
010 383 5203 tai 040 559 9386

KEMIN KAUPUNKI
Sosiaali- ja terveystoimen palvelut

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Sosiaalityön johtaja 2 § 23.02.2009

HAKIJA/
VIREILLEPANIJA

Räinä Päivi ja Väyrynen Niina

ASIA

Tutkimusluvan myöntäminen opinnäytetyöhön

TARKEMPI SELOSTUS
ASIASTA

Opinnäytetyön aiheena on lapsiperheiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemukset toimeentulotuen riittävydestä.

Liitteenä tutkimuslupahakemus.

PERUSTELUT
(lain, asetuksen tai kunnallisen säännön
kohdat, määräykset ja sopimukset)

PÄÄTÖS

Myönnän Päivi Räinä ja Niina Väyrykselle tutkimusluvan hakemuksen mukaisesti.

PÄIVÄYS JA
ALLEKIRJOITUS

23.2.2009

Vt. Sosiaalityön johtaja

Arto Alajärvi

TIEDOKSI

Päivi Räinä
Niina Väyrynen
Sosiaali- ja terveystoimen johtaja Liisa Niiranen
Vastaava sosiaalityöntekijä Eija Järvinen
Vastaava sosiaalityöntekijä Katariina Hynynen

OIKAISUVAATIMUSOHJEET Viranomaiselle, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite ja postiosoite
KUNNALLISASIAT Sosiaali- ja terveystoimen lautakunta Keskuspuistokatu 30, 94100 KEMI

Sähköpostiosoite: kirjaamo@kemi.fi

Telefax: 016-259 699

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi.

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättämistä.

KEMIN KAUPUNKI
Sosiaali- ja terveystalvelut**VIRANHALTIJAPÄÄTÖS**

Sosiaalityön johtaja 2 § 23.02.2009

Tiedoksianto asianosaiselle

Lähetetty tiedoksi kirjeellä, pvm
Annettu postin kuljetettavaksi, pvm
Luovutettu asianosaiselle, pvm
Vastaanottajan allekirjoitus

Muulla tavoin, miten

Oikaisuvaatimuskielto

Koska päätös koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa, ei oikaisuvaatimusta saa tehdä.
Muu peruste

Pöytäkirja asetettu nähtäväksi

Pvm
Kemin kaupunki,

Liite 4. Kyselylomake Kemin sosiaalitoimen

toimeentulotukea myöntäville työntekijöille 20.2.2009.

KYSELYLOMAKE KEMIN SOSIAALITOIMEN TOIMEENTULOTUKEA
MYÖNTÄVILLE TYÖNTEKIJÖILLE

HEI!

Olemme Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusyksikön opiskelijat Päivi Räinen ja Niina Väyrynen. Olemme suuntautuneet yhteisö- ja perusturvatyöhön. Teemme opinnäytetyötä aiheesta lapsiperheiden ja sosiaalitoimintyöntekijöiden kokemuksista toimeentulotuen riittävydestä.

Työssämme kartoitamme sosiaalitoimintyöntekijöiden mielipiteitä toimeentulotuen riittävydestä ja sen vaikutuksesta perheiden hyvinvointiin sekä kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää. Toisena pääkohtana käsittelemme työssämme lapsiperheiden näkökulmaa toimeentulotuen riittävyteen ja sen vaikutusta heidän hyvinvoinnissa sekä kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää.

Opinnäytetyössämme perhekkereinä on kahden aikuisen perhe, jossa on kaksi – viisi kotona asuvaa 0 – 17 -vuotiasta lasta ja perhe on ollut toimeentulotukiasiakkaana lähes yhtäjaksoisesti 1- 2 -vuotta.

Käsittelemme tulokset täysin luottamuksellisesti. Sitoudumme noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita ja vallitsevaa tietosuojalainsäädäntöä. Kaikki materiaali, mitä käytämme tai saamme käyttöömmme opinnäytetyötä tehdessämme, on salassapitovelvollisuuden alaista. Tällä tarkoitamme sitä, että kyselyyn vastanneiden henkilöllisyys ei ole missään vaiheessa työtä tunnistettavissa. Aineisto säilytetään lukitussa kaapissa muiden henkilöiden ulottumattomissa. Opinnäytetyömme valmistuttua tutkimusmateriaali hävitetään. Annamme mielellämme lisätietoja tarvittaessa.

Valmis työ tulee löytymään joulukuussa 2009 osoitteesta

<http://www2.tokem.fi/kirjasto/oopinntyo2.nsf/Yksikoittain?OpenView&Start=1&Count=4000&Expand=4#4> ja Kemin Oppimiskeskuksen kirjastosta osoitteesta Valtakatu 22.

Päivi Räinen
Sosionomi (AMK) opiskelija
040-535 0945
paivi.raina@edu.tokem.fi

Niina Väyrynen
Sosionomi (AMK) opiskelija
0400-516 926
niina.vayrynen@edu.tokem.fi

PALAUTA VASTAUKSET PALAUTUSKUORESSA 13.3. MENNESSÄ

Voit vastata kysymyksiin vapaamuotoisesti. Voit jatkaa tarvittaessa paperin toiselle puolelle. Halutessasi voit kirjoittaa myös koneella, tällöin laita kysymyksen numero vastauksesi alkuun.

1. Onko toimeentulotuki mielestäsi riittävä?
2. Onko toimeentulotuki mielestäsi riittävä saatekirjeessämme mainittujen perhetyyppien osalta?
3. Kuinka koet toimeentulotuen vaikuttaneen perheiden hyvinvointiin?
4. Kuinka toimeentulotuen poistaminen vaikuttaisi perheiden hyvinvointiin? Esimerkiksi; mitä jäisi pois toimeentulotuen poistamisen myötä, miten se mielestäsi näkyisi perheen arjessa.
5. Mitä arvelet perheiden saaneen, taloudellisen hyödyn lisäksi, toimeentulotuen myötä? Esimerkiksi; tuleeko muunlaistakin hyvinvointia kuin materiaalista, jos tulee niin milaista, miten se mielestäsi näkyy perheen arjessa.
6. Mikä olisi mielestäsi riittävä toimeentulotuki, mikäli asumiskustannuksia ei lasketa mukaan?
7. Onko toimeentulotuessa (esim. laskentaperusteisiin huomioitavat tulot ja menot) mielestäsi kehitettävää, jos on niin mitä?
8. Kuinka toimeentulotukea tulisi mielestäsi kehittää? Kerro esimerkiksi, mitä muutoksia tekisit toimeentulotuen myöntämisen perusteisiin.

Liite 5. Lehtiartikkeli 26.2.2009. Lounais-Lappiin: Onko toimeentulotuki riittävä?

Onko toimeentulotuki riittävä?

Olemme Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusyksikön opiskelijoita.

Opinnäytetyössämme tutkimme Meri-Lapin kuntien alueella sosiaalitoimen työntekijöiden ja lapsiperheiden mielipiteitä toimeentulotuen riittävydestä ja sen vaikutuksesta hyvinvointiin sekä kuinka toimeentulotukea tulisi kehittää.

Sinä, perheen vanhempi tai sosiaalitoimen toimeentulotukea myöntävä työntekijä, kirjoita meille kokemuksistasi toimeentulotuesta. Kirjoituksia toivomme saavamme perheiltä joissa on kaksi aikuista sekä kaksi – viisi kotona asuvaa 0 – 17 -vuotiasta lasta ja perhe on ollut toimeentulotukiasiakkaana lähes yhtäjaksoisesti 1- 2 – vuotta, sekä Meri-Lapin sosiaalitoimen toimeentulotukia myöntäviltä työntekijöiltä.

Käytä apunasi seuraavia kysymyksiä:

Onko toimeentulotuki mielestäsi riittävä? Kuinka koet sen vaikuttaneen perheen hyvinvointiin? Mitä perheenne on saanut toimeentulotuen myötä taloudellisen hyödyn lisäksi? Esimerkiksi; tuleeko muunlaistakin hyvinvointia kuin materiaalista, jos tulee niin millaista, miten se näkyy perheen arjessa. Mikä olisi mielestäsi riittävä toimeentulotuen perusosa? Kuinka toimeentulotukea tulisi mielestäsi kehittää? Kerro esimerkiksi, mitä muutoksia tekisit toimeentulotuen myöntämisen perusteisiin.

Voit vastata täysin anonyminä. Vastauksesta tulisi tulla ilmi perheen koko ja perheenjäsenten ikä.

Käsitlemme tulokset täysin luottamuksellisesti. Sitoudumme noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita ja vallitsevaa tietosuojalainsäädäntöä. Kaikki materiaali, mitä käytämme tai saamme käyttöömmme opinnäytetyötä tehdessämme, on salassapitovelvollisuuden alaista. Tällä tarkoitamme sitä, että kyselyyn vastanneiden henkilöllisyys ei ole missään vaiheessa työtä tunnistettavissa. Annamme mielellämme lisätietoja tarvittaessa. Lähetä vastauksesi 13.3. mennessä.

Voit lähettää vastauksesi joko postitse Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, sosiaalialan toimipiste, Päivi RAINÄ ja Niina VÄYRYNEN, PL 504, 94101 KEMI tai sähköisesti osoitteeseen: paivi.raina@edu.tokem.fi tai niina.vayrynen@edu.tokem.fi

1. Perheen koko?
2. Perheenjäsenten iät?
3. Kauanko perheenne on ollut toimeentulotuki asiakkaana?
 - Onko asiakkuus ollut yhtäjaksoista?

Toimeentulotuen perusosalla katetaan perusmenoihin kuuluvat ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, televisioluvasta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavasta muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimentuloon kuuluvat menot.

4. Onko toimeentulotuen perusosa riittävä perheenne osalta?
5. Kuinka koet toimeentulotuen vaikuttaneen perheen hyvinvointiin?
 - Kuinka toimeentulotuen poistaminen vaikuttaisi perheenne hyvinvointiin?

Esimerkki; mitä jäisi pois toimeentulotuen poistamisen myötä.

- Mitä perheenne on saanut toimeentulotuen myötä, taloudellisen hyödyn lisäksi?

Esimerkiksi; tuleeko muunlaistakin hyvinvointia kuin materiaalista?

Millaista?

Miten se näkyy perheen arjessa?

6. Mikä olisi mielestäsi riittävä toimeentulotuen perusosa?
7. Kuinka toimeentulotukea tulisi mielestäsi kehittää?
8. Kerro esimerkiksi, mitä muutoksia tekisit toimeentulotuen myöntämisen perusteisiin.

Miksi